

ҲАЖИНГИЗ МАБРУР БЎЛСИН!

Аллоҳ таолога ҳисобсиз ҳамд, Пайғамбаримизга (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломни бўлсин) салават ва саломлар айта-миз.

Яратганга шукр, бу йил ҳам беш мингдан ортиқ фуқароларимиз Мадинаи мунаввара ва Маккаи мукаррама шаҳарларида бўлиб, динимизнинг бешинчи аркони, ҳажни адо этишди.

Ҳожиларимизнинг ўзларига яқин бўлган аэропортлардан тўғридан-тўғри Саудия Арабистонига сафарлари уюштирилди.

Мадинаи мунавварада ҳожиларимиз муборақ қадамжоларни зиёрат этиб, ибодатларини ўзгача файз билан адо этдилар. Ҳожиларимизнинг Масжидун Набавийнинг ёнгинасидаги “Тоййиба” меҳмонхонасига жойлашганлари уларга катта қулайлик ва енгиллик бўлди.

Ҳожилар Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломни бўлсин) масжидларини зиёрат қилишди. Ул зотнинг равази муборақлари ёнида намоз ўқишди. Қабрлари олди-га бориб, жанобимизга ва ҳазрат Абу Бакр, ҳазрат Умарга (Аллоҳ улардан рози бўлсин) ёру дўстлари ва қавм-қариндошлари номидан саломлар етказишди.

Юртдошларимиз бу заминдаги вақтларидан унумли фойдаланиб, кўп маънавий фойдалар олдилар. Ҳазрат Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломни бўлсин) ва саҳобалар юрган қадамжоларда бўлган киши бу зотларнинг ибратли ҳаётларидан ўрнак олади, савобли ишлар қилишга ғайрати жўшади.

Ҳожиларимиз 2012 йилнинг 24 октябр куни кечкурун, Зулҳижжа ойининг саккизинчи тунида ҳажни ният қилиб, эҳромга киришди.

Шундан сўнг, юртдошларимиз Мино водийига йўл олдилар. У ерда ўзларига ажратилган чодирларга жойлашиб, дуо ва ибодат билан машғул бўлишди. Муфассирлар “**Санокли (маълум) кунларда Аллоҳни (кўпроқ) зикр қилингиз!**” (Бақара, 203) ояти каримасида Минода туриладиган кунларга ишора борлигини айтишган. Арафа куни, бомдод намози ўқилгач, Арафот водийи томон йўлга

чиқилди. Арафотда туриш ҳажнинг энг асосий фарзидир. Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломни бўлсин) “Ҳаж арафадир” деганлар.

Арафотда пешин ва аср намозлари қўшиб, бир азон икки такбир билан қаср қилиб ўқилди. Намозлардан кейин машҳур қориларнинг Қуръони карим тиловатлари тингланди ва диёримиздаги диний таълим масканлари талабалари адо этишган 500 га яқин Қуръони карим хатми шу жойнинг ўзида бахшида қилинди. Шунингдек, уламоларимизнинг маърузалари тингланди. Ҳожиларимиз Арафотда она Ватанимиз тинчлиги, халқимиз фаровонлиги ва фарзанду жигарбандларимизнинг бахт-саодатини тилаб Яратганга дуо-илтижо қилдилар.

Арафот водийида қуёш ботгач, шом намозини ўқимасдан, Муздалифага қараб юрилди. У ерга етиб боргач шом ва хуфтон намозлари жам қилиб ўқилди. Муздалифада ҳам такбир, тасбеҳ ва дуо қилиш билан машғул бўлишди.

Зулҳижжа ойининг ўнинчи куни ҳожиларимиз шайтонга тош отиб, қурбонликни сўйиб, сочни олдириб ёки қисқартириб бўлишганидан сўнг, ҳажнинг сўнгги фарзи ифоза тавофини адо этишди.

Аллоҳ таолога беадад шукроналар бўлсин, мўмин-мусулмонларимиз рухан пок, жисман бардам бўлиб, қалблари илоҳий футухотлар ила лиммо-лим тўлган ҳолда юртимизга қайтишди. Эндиликда қолган умрларини разолатдан йироқда, аҳли аёл, ёру дўстларни яхшиликка чорлаган ҳолда ўтказмоққа аҳду паймон қилишди.

Видо тавофидан сўнг она-Ватан сари йўл олар эканмиз, қалбимиз ажиб бир туйғу ила лиммо-лим эди. Бутун Ислом олами анжуманидан катта сабоқ олиб қайтган ҳожилар энди уни амалга татбиқ қилсалар, шунда зиммадаги вазифа мукамал адо этилган бўлади.

Аллоҳ таоло юртдошларимизнинг ҳажларини мақбул айласин!

ФИРҚАЛАНИШ ЗАЛОЛАТДИР

Ислом дини ўз номи билан тинчлик, бирдамлик, ҳамжихатлик динидир. Адоват, ихтилоф ва тарафкашликнинг ҳар қандай кўриниши динимизга бегона.

Аллоҳ таоло бандаларини бирликка ва ҳамкорликка чақиради, ўрталарида низо чиқариб, фирқаларга бўлинишдан қайтаради:

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا... ﴿١٣﴾

«Хаммаларингиз Аллоҳнинг “арқони” (Қуръон)ни маҳкам тутинг ва фирқаларга бўлинманг...» (Оли Имрон, 103).

Фирқаларга бўлиниб, ўзаро ихтилоф ва адоватлар чиқарадиган нобакорларга ўхшаб қолишдан Аллоҳ таоло бизларни қайтариб:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمْ

الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾

«Хужжатлар келганидан кейин ҳам бўлиниб, ўзаро ихтилофга берилган кимсаларга ўхшамангиз! Ана ўшаларга улкан азоб бори», – дейди (Оли Имрон, 105).

Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ҳам биз умматларини иноқ бўлишга буюрганлар. Видолашув ҳажида қилган хутбаларида биз мусулмонларни бир-биримизга душман бўлишдан, қурол кўтаришдан қайтариб, дўсту биродар бўлиб яшашни васият қилганлар. Агар биз ўзимизни жаноб Пайғамбаримизнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) умматлари деб билсак, васиятларини бажаришимиз лозим. Шояд, шунда у зотнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) шафоатларидан насибадор бўлсак.

Аллоҳ таоло барчамизнинг қалбларимизни бирлаштириб, Ўзининг тўғри йўлидан юришга муваффақ айласин. Адашган кишиларга тавфиқу ҳидоят насиб қилсин!

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШХЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Мухтарама УЛУҒОВА

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матни

Раҳима КАРИМЖОН кизи
терди.

Манзилимиз

100002, Тошкент шаҳри
Заркайнар 18-берк кўча 47^а-уй;
Тел: 240-05-19, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: m-nashr@yandex.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2012 йил 21 ноябрда рухсат берилди.
Босмахонага 2012 йил 23 ноябрда топширилди.
Қоғоз бичими 60x841/8. Адади 47.320 нусха.
2702 -сон буюртма. «Sharq» нашриёт-мағбаа
аксиядорлик компаниясида босилди. Тош-
кент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Қўлёзмалар қайтарилмайд.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос ва
рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилгани-
да исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Бугуннинг гапи	
Усмонхон АЛИМОВ	
Хажингиз мабрур бўлсин!	1
Таянч нуқта	
Фирқаланиш залолатдир	2
Конституциямизнинг 20 йиллиги	
Ортиқбек ЮСУПОВ	
Эътиқод эркинлиги, бағрикенглик самаралари	6
Муносабат	
Миродил МИРЖАЛИЛОВ	
Халқимиз кўнглидаги иш	7
Халқона ўғитлар	
Момоларимиз айтади	9
Мовароуннахр уламолари	
Фазлиддин МУХТОРОВ	
Абдулхамид ибн Хумайд Кеший	10
Яхшиликка чақириш	
Бино ва уй-жой (қуриш) одоблари	11
Насиҳат	
Валийлар ибрати	13
Муносабат	
Дилноза МИРЗАЁҚУБОВА	
Бир филмнинг ёмон таъсири	14
Яхшиликка чақириш	
Оқилхон АХМЕДОВ	
Ўзи Раззоқ Зот	15
Олисларга сайёҳат	
Корея Республикаси	16
Долзарб мавзу	
Шайх Абдулазиз МАНСУ	
Бузгунчи оқимларнинг сохта даъволарига раддиялар	18
Қуръон қиссалари	
Самуд қавми	22
Шеърят	
Бойжигит АБДУЛЛАЕВ	
Илтижоларимни қилгин ижобат	24
Фариддун ОЧИЛОВ	
Фарзанд ноқобил бўлса	24
Ҳабиба БУРҲОН кизи	
Арзимас	25
Рустам МИРВОҲИД	
Ҳақиқат	25
Комил МАЖИД	
Муножот	25
Яхшиликка чақириш	
Тўхтагон РАҲИМОВА	
Ширин сўз – жон озиғи	26
Мунаввар олам	
Зумрад ФОЗИЛЖОН кизи	
Тақводорлар маслағи	27
Мустаҳкам онла йили	
Мухтарама УЛУҒОВА	
Қанот жуфт бўлади	28
Аёллар саҳифаси	
Абдуғафур НИЁЗҚУЛОВ	
Улуғларнинг оналари... ..	30
Муносабат	
Абдисамат ВАСИДОВ	
Уста Абдулазиз ва авлодлари	31
Ибратли ҳикоялар	
Сени ҳеч кимга ишонмасдим... ..	32

Тафсир

САБРНИНГ МУКОФОТИ
ҲИСОБСИЗДИР

4

Аллоҳ таоло инсонларни гоҳида яхшилик билан, гоҳида очлик ва хавф каби қийинчиликлар билан синайди. Ким сабр қилса, унга ажр ёзади.

Аллоҳ бандаларига ҳаёт, соғлик, тинчлик каби неъматларни, бу нарсаларга улар ҳақдор эканлари учун бермайди, балки Аллоҳ таоло уларни ўз фазли билан беради.

Ҳадис шарҳи

ГОРДА ҚОЛГАНЛАР
ҚИССАСИ

“Менинг амакимнинг кизи бор эди. Уни ҳаммадан кўп севардим. Унинг васлидан баҳраманд бўлишни хоҳладим. Аммо у бунга кўнмади. Кунларнинг бирида у йўқсилликка учради, мендан ёрдам сўрашга мажбур бўлди. Истагимга кўниши шарт билан унга бир юз йигирма динор бердим. У қабул қилди. Орзумга эришадиган пайтим: “Аллоҳ таолонинг муҳрини ноҳақ бузишинг ҳалол эмас!” деди.

8

Масала

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

Электрон ўйинлар болаларимиз ва ўсмир ёшларимизни тобора ўзига боғлаб олаётгани айни ҳақиқат. Бундай ўйинлар ёшлар онгостига таъсир кўрсатиб, гиёҳванд модда сингари ўзига ўргатиб олади ва аста-секин болада жангарилик, зўравонлик, шафқатсизлик ва беҳаёлик каби ҳисларни шакллантиради.

12

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Веб-тармоқда нодир
маълумотлар

Буюк Британия ҳукумати яқин вақтлар ичида интернетга Форс кўрфази мамлакатлари тарихига доир шу пайтгача эълон қилинмаган 500 мингдан ортиқ асарларни, йирик араб ва мусулмон олимларининг нодир қўлёзмаларини жойлаштирмоқчи.

20

САБРНИНГ МУКОФОТИ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾
 وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمُوتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ
 ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ
 وَالسَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ
 وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ
 وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

«Эй имон келтирганлар! Сабр ва намоз билан (Мендан) ёрдам сўрангиз! Албатта, Аллоҳ сабр қилувчилар билан биргадир. Аллоҳ йўлида қатл этилувчилар (шаҳидлар) ҳақида: «(Улар) ўликдирлар», демангиз! Йўқ! (Улар) тирикдирлар, лекин сизлар (буни) сезмайсиз. Сизларни бир оз хавф-хатар, очлик (азоби) билан, молу жон ва мевалар (ҳосили)ни камайтириш йўли билан синагаймиз. (Шундай ҳолатларда) сабр қилувчиларга хушxabар беринг (эй Мухаммад)! Уларга мусибат етганда: «Албатта, биз Аллоҳнинг ихтиёридамиз ва албатта, биз Унинг ҳузурига қайтувчилармиз», дейдилар. Айнан ўшаларга Парвардигорлари томонидан салавот (мағфират) ва раҳмат бордир ва айнан улар, хидоят топувчилардир» (Бақара, 153–157).

Имом Муслим ривоят қилади: Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) бундай марҳамат қилганлар: «Мўминнинг ҳоли ажойиб: Аллоҳ унинг тақдирига нима битса унга яхшилик бўлаверади. Агар унга хурсандчилик етса, шукр қилади ва бу унга яхши бўлади, агар бошига мусибат тушса, сабр қилади, бу ҳам унга яхши бўлади».

«(Аллоҳдан) сабр ва намоз ила ёрдам сўрангиз. Дарҳақиқат, у (намоз) оғир ишдир. Илло, итоатли (хокисор) кишиларга (оғир) эмас» (Бақара, 45). Чунки барча фазилатларга сабр билан эришилади. Намоз барча ёмонликлардан қайтаради. Гуноҳлар ва ҳаром ишлардан тийилиш ҳам Аллоҳ таолонинг тоати ва ибодатида бардавом бўлиш ҳам сабр билан бўлади.

Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) айтадилар: «Балонинг биринчи зарбаси пайтидаги сабргина чин сабрдир» (Имом Бухорий ривояти). Демак, бирор мусибат, балло, етган вақтидаёқ инсон тушкунликка тушиб қолмай, уларнинг бари Аллоҳнинг имтиҳони эканини англаб, истиржо айтишни унутмаслиги лозим.

«Сизларни бир оз хавф-хатар, очлик (азоби) билан, молу жон ва мевалар (ҳосили)ни камайтириш йўли билан синагаймиз. (Шундай ҳолатларда) сабр қилувчиларга хушxabар беринг (эй Мухаммад)!»

Аллоҳ таоло инсонларни гоҳида яхшилик билан, гоҳида очлик ва хавф каби қийинчиликлар билан синайди. Ким сабр қилса, унга ажр ёзади.

Аллоҳ бандаларига ҳаёт, соғлик, тинчлик каби неъматларни, бу нарсаларга улар ҳақдор эканлари учун бермайди, балки Аллоҳ таоло уларни ўз фазли билан беради.

«Уларга мусибат етганида: «Албатта, биз Аллоҳнинг ихтиёридамиз ва албатта, биз Унинг ҳузурига қайтувчилармиз», дейдилар». Яъни, мўминлар ўзларига шу сўзлар билан тасалли берадилар ва барча нарса Аллоҳнинг мулки экани, У хоҳлаганича тасарруф этишини, ҳамда Қиёмат куни зарра

ҲИСОБСИЗДИР

мискол оғирлигида савоб ҳам зое кетмаслигини, Унинг ҳузурига қайтишларини биладилар.

«**Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиъун**» («Албатта, биз Аллоҳнинг ихтиёридамиз ва албатта, биз Унинг ҳузурига қайтувчилармиз») истиржодир. Умму Саламадан ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилинади: «Бир куни Абу Салама олдимга Расулуллоҳнинг ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ҳузурларидан келиб: «Расулуллоҳдан ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) хурсанд қиладиган бундай гапни эшитдим: “Кимнинг бошига мусибат тушганида у истиржо айтса ҳамда: “Ё Аллоҳ, мусибатимга мукофотини бер, менга бундан яхшироғини алмаштир” деса, Аллоҳ унга сўраганини беради”, деди» (*Имом Аҳмад ривояти*).

Анас ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилади: «Расулуллоҳ ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Агар бирор мусибат узоқ давом этса, банда тинмай истиржо айтиб турса, банда айтган ҳар бир истиржога савоб ёзилади”, дедилар». Абу Бакр Жассос ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) тафсирида бундай дейилади: Сабр қилган инсонга охиратда шу қадар кўп савоб ёзилади, унинг миқдорини фақат Аллоҳ таолонинг ўзи билади.

Бу оятдан икки хил ҳукм олинади. Биринчиси фарз, иккинчиси мандуб. Аллоҳнинг амрига таслим бўлиш, унинг қазои-қадарига

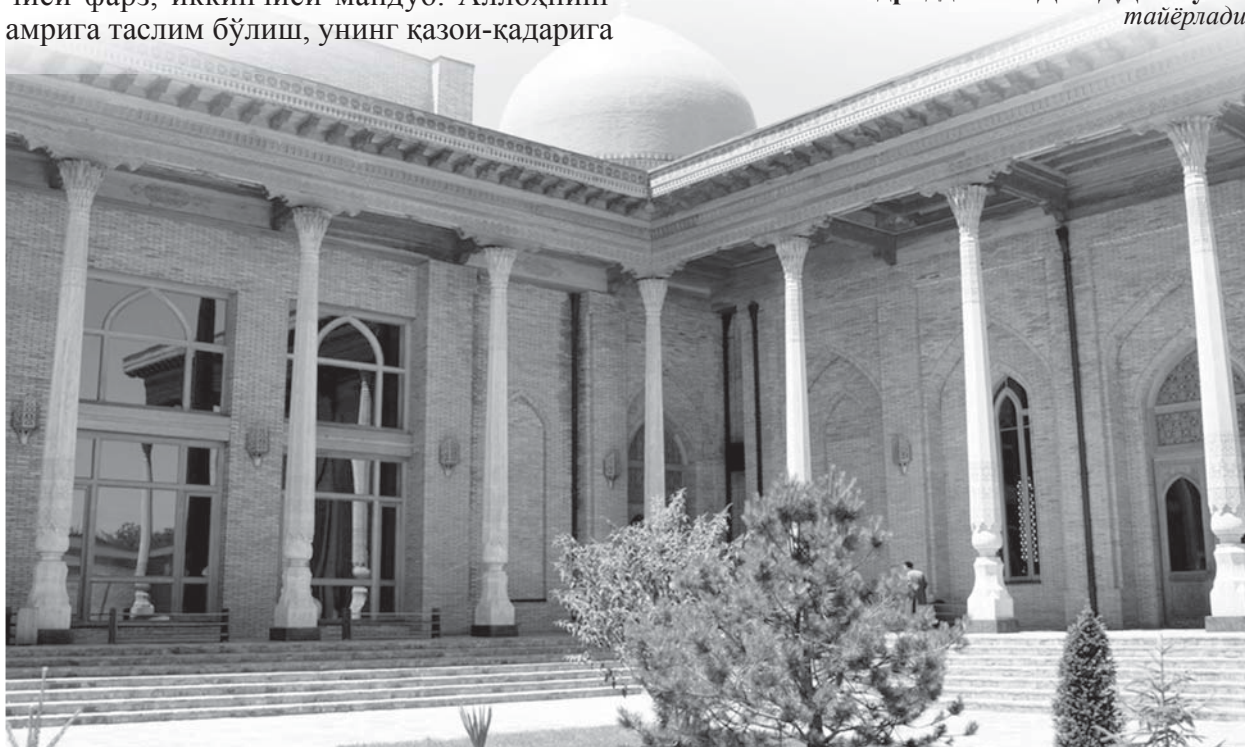
рози бўлиш, Унинг буюрган амалларини бажаришда сабрли бўлиш фарз, истиржо, яъни, «**Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиъун**»ни айтиш мандубдир.

Довуд Тоий айтади: “Мусулмон киши бу дунёдаги мусибатларга хафа бўлиши мумкин эмас, чунки у ҳар бир мусибатга савоб берилишини билади”.

Ғазабни енгиш ҳам сабрнинг бир тури ҳисобланади, гоҳида одамлар орасида анча вақт сабр қилиб, сўнг: “Етар, шунча сабр қилдим” дейдиганлари ҳам учраб туради. Бу ҳолат Аллоҳнинг тақдиридан норози бўлишдир. Рўзғордаги етишмовчиликни бошқаларга ошкор қилиш ҳам сабрсизлик ҳисобланади. Ҳар қандай ҳолатда ҳам Аллоҳга шуқр айтиб, берганига қаноат қилиш энг маъқул ишдир.

Зеро, «Айнан ўшаларга Парвардигорлари томонидан салавот (мағфират) ва раҳмат бордир ...ва айнан улар, ҳидоят топувчилардир».

*Абу Мансур Мотуридийнинг
“Таъвилот аҳл ас-Сунна”,
Ибн Касирнинг “Тафсирул Қуръанил
азийм” тафсири асосида
Бадриддин САДРИДДИН ўғли
тайёрлади.*

ЭЪТИҚОД ЭРКИНЛИГИ, БАҒРИКЕНГЛИК САМАРАЛАРИ

Мамлакатимиз тарихан кўп миллатли ўлка бўлгани туфайли бу заминда турли дин вакиллари эмин-эркин яшаганлар. Юртимизда диний ташкилотлар ҳам жамият тараққиётида тобора фаол иштирок этиб, халқ маънавиятини юксалтиришга, кадриятларини тиклашга, энг асосийси, мустақиллигимизни мустаҳкамлашга ҳисса қўшмоқдалар. Юртимиз истиқлолга эришгач, эътиқод эркинлиги қонуний асосда таъминланди.

Конституциямиз барча фуқароларнинг виждон эркинлигини кафолатлайди. Ушбу бағрикенглик тамойили 1998 йил май ойида қабул қилинган янги тахрирдаги “Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”ги Қонунда ҳам ўз ифодасини топган. Бу ҳужжатда халқаро меъёрларга жавоб берадиган, халқимиз руҳига мос келадиган имон-эътиқод, инсоф-диёнат, меҳр-оқибат каби энг эзгу фазилатлар аксини топган. Ушбу қонун фуқароларнинг диний эҳтиёжларини қондириш, уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш учун хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон раҳбарияти мустақилликнинг илк кунлариданок ўзининг динга муносабатини “Дунёвийлик – даҳрийлик эмас” тамойили асосида аниқ ва ишончли йўлга қўйди. Давлатнинг динга муносабати “Инсон эътиқодсиз яшай олмайди”, деган аниқ ишонч асосида белгиланди.

Ўзбекистонда турли дин вакилларининг ҳеч қандай тўсиқларсиз ибодат қилишлари учун барча шароитлар яратилган. Республикадаги диний ташкилотлар мустақил ҳуқуқий шахс сифатида ер майдони ва биноларга эга бўлишлари, диний адабиётлар нашр этишлари, диний мутахассислар тайёрлашлари, турли тадбирлар ўтказишлари, муқаддас жойларга зиёратлар ташкил этишлари мумкин. Шу асосда диндорлар ўзлари хоҳлаган динга эмин-эркин эътиқод қилиб, барча амал ва маросимларни тўлиқ бажармоқдалар. Диний байрамларини нишонламоқдалар. Мусулмонларнинг Рамазон ва Қурбон ҳайити байрамлари, насронийларнинг Пасха ва Рождество байрамлари нишонланиши оммавий ахборот воситаларида кенг ёритилмоқда.

Динлараро бағрикенглик ғояси нафақат диндорларнинг, балки бутун жамият аъзоларининг эзгулик йўлидаги ҳамкорлигини назарда тутати ҳамда тинчлик ва барқарорликнинг муҳим шартини ҳисобланади. Қадимдан юртимизнинг йирик шаҳарларида масжидлар, черковлар, синагогалар ибодатчиларга хиз-

мат кўрсатиб келгани, тарихимизнинг оғир синовли дамларида ҳам диний асосда можаролар чиқмагани халқимизнинг динлараро бағрикенглик борасида улкан тажрибага эга эканидан далолат беради.

Бугунги кунда ҳукуватимиз фуқароларнинг виждон эркинлигини кафолатлаш бўйича барча зарур тадбирларни амалга оширмоқда.

Муҳтарам Юртбошимиз «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари» асарида динга муносабатни қуйидагича ифодалаган: «Биз бундан буён ҳам аҳолининг энг олий руҳий, ахлоқий ва маънавий кадриятлардан, тарихий ва маданий меросдан баҳраманд бўлиши тарафдоримиз».

Истиқлол туфайли динимиз ва миллий кадриятларимиз қайта тикланди. Ислол маданиятига мансуб бўлган минг йиллик тарихга эга, ўтмиш қаъридан оламга нур таратиб келган муқаддас ёдгорликлар, масжид ва мадрасалар мўмин-мусулмонларга қайтариб берилди.

Шунингдек, аждодларимизнинг тарихий мероси қайта тикланди, уларнинг илмий асарларини ёш авлод кенг ўргана бошлади. Буларнинг самараси ўларок, халқимизнинг диний илмларга бўлган ташналигини қондириш мақсадида бир қанча диний-маърифий адабиётлар нашр этилди. Хусусан, Қуръони карим ва ҳадислар тўпламлари ўзбек тилига таржима қилинди. Уламоларимиз тафсир ва ислом ҳуқуқшунослигига доир кўпгина китобларни чоп эттиришди.

Ушбу ишларнинг юксак эътирофи сифатида 2007 йил ISESCO ташкилоти Тошкент шаҳрини Ислол маданияти пойтахти деб эълон қилганини келтириш ўринлидир. Ушбу ташкилот ҳамкорлигида Самарқанд ва Бухоро шаҳарларида “Ўзбекистон – буюк мутафаккирлар юрти” мавзuida халқаро анжуманлар ўтказилди. Тадбирда 30 дан зиёд, жумладан, Саудия Арабистони, Қувайт, Миср, Покистон, Эрон, Хитой, Япония, АҚШ, Буюк Британия, Франция, Туркия, Иордания, Исроил, Бангладеш каби мамлакатлардан давлат, жамоат ва дин арбоблари, халқаро ташкилотлар раҳбарлари иштирок этишди.

Миллий ва диний кадриятларнинг ҳаётимизда муҳим ўрин тутиши, тарихий хотирамизни тиклаб, ўзлгимизни англашимиздаги ўрни, янги жамият қуришда муҳим куч-қувват манбаи экани Юртбошимизнинг қуйидаги пурмаъно фикрлари-

да яккол ифодасини топган: "...Биз ўз миллатимизни мана шу муқаддас диндан айри ҳолда асло тасаввур қила олмаймиз. Диний қадриятлар, исломий тушунчалар ҳаётимизга шу қадар сингиб кетганки, уларсиз биз ўзлгимизни йўқотамиз".

Маънавий қадриятларимизни тиклаш, хоссаган, Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Термиз, Хива, Андижон, Фарғона, Марғилон каби шаҳарларда тарихий ёдгорликларни таъмирлашга катта аҳамият берилди. Буюк алломаларимизнинг зиёратгоҳлари обод этилиб, уларнинг илмий мероси ўрганилмоқда. Имом Бухорий, Имом Термизий, Имом Мотуридий, Абдухолик Гиждувоний, Бурҳониддин Марғиноний, Баҳоуддин Нақшбанд, Ҳожа Аҳрор Валий каби улуғлар номи билан боғлиқ жойлар, Шоҳи Зинда, Кўкғумбаз мажмуалари қайта бунёд этилди, масжид ва мадрасалар обод килинди.

2007 йили Тошкентнинг Эски шаҳар даҳасида "Ҳазрати Имом" жоме масжиди, "Бароқхон", "Муий муборак" мадрасалари, Абу Бакр Қафқол Шоший зиёратгоҳи, Ўзбекистон мусулмонлари идораси ва Тошкент Ислом институтининг янги биноларидан иборат мажмуа барпо этилди.

Халқимиз маънавиятини ошириш, диний ва миллий қадриятларимизни тиклаш ҳамда аҳолини турли ёт ва бузғунчи ғоялардан ҳимоя қилиш ишларида тажрибали имом-хатиблар меҳнати, "Мовароуннахр" нашриёти, Президентимиз ташаббуслари билан ташкил этилган Имом Бухорий халқаро марказининг фаолияти алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Республика Вазирлар Маҳкамаси қарори билан Ислом институти ва ўрта-маҳсус билим юртларида жорий этилган таълим стандартлари, ўқув режалари, талабаларга давлат меъёрларига мувофиқ диний ва дунёвий билим берилмаётгани инобатга олиниб, ушбу билим юртлари битирувчиларининг дипломлари давлат таълим ҳужжати сифатида эътироф этилди.

2011 йилдан Ўзбекистон Президенти "Истеъдод" жамғармасида Тошкент Ислом институти ва ўрта-маҳсус билим юртлари раҳбарлари ва ўқитувчилари учун малака ошириш курслари ташкил этилди.

Тинчлигимиз, ақидавий бирлигимизни турли оқимлар хуружидан ҳимоя қилиш, ёш авлодга муқаддас динимизнинг соф инсонпарварлик, маърифатпарварлик ва меҳр-мурувват ғояларини сингдиришда ушбу диний билим юртларининг фаолияти самарали бўлмоқда.

Хуллас, мамлакатимиз Конституцияси қабул қилинган, жамиятимизнинг барча соҳаларида бўлган каби маънавий-диний ҳаётда ҳам улкан ислохотлар амалга оширилди, барча миллат вакиллари учун диний бағрикенглик ва виждон эркинлигини таъминлашнинг мустақкам ҳуқуқий асоси барпо этилди.

Ортиқбек ЮСУПОВ,
Дин ишлари бўйича қўмита раиси

ХАЛҚИМИЗ КўНГЛИДАГИ ИШ

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганига 20 йил тўлди. Унда инсон ҳуқуқлари, шаъни, кадр-қиммати олий қадрият деб белгилаб қўйилгани юртимизда амалга оширилаётган ислохотлар туфайли исботини топмоқда.

Юртимиз аҳолисининг асосий қисмини мусулмонлар ташкил этади. Бошқа дин вакиллари камситмаган ҳолда Ислом динига эътибор берилиши халқимиз кўнглидаги ишдир.

Аждодларимиз меросини ўрганишга бағишланган халқаро анжуманлар ўтказилаётгани, диний-маърифий нашрлар чоп этилаётгани, ҳаж ва умра ибодатини тўла-тўқис адо этишга кўмаклашиш мақсадида қулайликлар берилмаётгани бизни қувонтиради.

"Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида"ги Қонунга асосан диний ташкилотларнинг бошқа ташкилотлар билан тенгҳуқуқлиги таъминланди. Ушбу қонуннинг 5-моддасида прозелитизм, миссионерлик ҳаракатлари тақиқланиши белгиланган.

Афсус, қонунга зид ҳаракатларини турли йўллар ва усуллар билан амалга оширишга уринаётган бузғунчилар, миссионерлар ҳамон учраб турибди. Улар нопок мақсадларини ёшлар ўртасида, айниқса, диний маълумоти бўлмаган ёки ёт таъсирларга берилувчан айрим содда фуқаролар орасида ёйишга ҳаракат қилишади. Натижада айрим одамлар алданиб, моддий-маънавий қийинчиликлар баҳонасида фитначиларнинг тузоғига илиниб қоляпти. Шу муносабат билан барчани огоҳликка, ҳақ динимизни, миллий қадриятларимизни, бой тарихий меросимизни ҳимоя қилишга чорлаймиз.

Фитналарга бошловчи ҳар қандай ҳаракат ва ғояларга ҳаммамиз қарши туришимиз, мустақил диёримиз равнақини таъминлаш, халқимиз тинчлигини сақлашдек улуғ ишга ҳолис ҳисса қўшмоғимиз керак.

Миродил МИРЖАЛИЛОВ,
Қибрай тумани "Дўрмон"
жоменинг имом-хатиби

Ибн Умар ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) айтадилар: «Расулуллоҳ ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломати бўлсин) бундай марҳамат қилдилар: “Сиздан олдин яшаганлардан уч киши йўлга чиқишди. (Кун ботгач) тунаш учун бир ғорга кирганларида, тоғдан бир харсангтош думалаб тушиб, ғорнинг оғзини ёпиб қўйди. Улар ўзаро: “Сизларни бу харсангтошдан фақат эзгу амалларингизни шафоатчи этиб Аллоҳ таолога қиладиган дуоларинг кутқара олади”, дейишди. Улардан бири бундай деди: “Менинг кекса, қари ота-онам бор эди. Мен уларга жуда ғамхўрлик қилар, кеч тушганида доимо олдин уларни овқатлантириб, сўнг болаларим ва ҳайвонларимни едириб-ичи-

Истагимга кўниши шарти билан унга бир юз йигирма динор бердим. У қабул қилди. Орзуимга эришадиган пайтим: “Аллоҳ таолонинг мухрини ноҳақ бузишинг ҳалол эмас!” деди. Мен унга тегинишдан тийилдим ва одамлар орасида энг суйганим бўлишига қарамай, уни ўз ҳолига қўйдим. Олтинларни унда қолдирдим. Ё Аллоҳ, буни Сенинг ризойи шарифинг учун қилган эдим, бизни бу кийинчиликдан қутқар.

Тош яна бир оз силжиди. Лекин улар чиқиб кетадиган даражада очилмади. Учинчилари сўз бошлади: “Мен ишчилар ишлатардим. Ҳақларини ҳам дарҳол берардим. Ам-

рардим. Бир куни ўтин ахтариб узокларга кетиб қолдим. Уйга қайтганимда икковлари ҳам ухлаб қолишган экан. Улар учун сут соғдим. Ҳамон ухлаётган эдилар. Улардан илгари болаларим ва ҳайвонларимни озиклантиришни маъқул кўрмадим. Уларни уйғотишга кўзим қиймади. Болаларим кеч қолганим учун (очликдан) оёғим остида бўзлашарди. Мен эса кўлимда сут қуйилган идиш билан ота-онаминг уйғонишларини кутардим. Шундай ҳолатда тонг отди. Парвардигоро, бу ишни Сенинг розилигинг учун қилганимни биламан, йўлимизни тўсган бу тошдан бизни қутқар!”

Тош озгина сурилди. Бироқ улар чиқиб кетадиган даражада эмасди. Иккинчилари деди: “Менинг амакимнинг қизи бор эди. Уни ҳаммадан кўп севардим. Унинг васлидан баҳраманд бўлишни хоҳладим. Аммо у бунга кўнмади. Кунларнинг бирида у йўқсилликка учради, мендан ёрдам сўрашга мажбур бўлди.

мо улардан бири ҳақини олмай, кетиб қолди. Мен унинг пулини ишга солиб кўпайтирдим. Орадан вақт ўтиб, у келди ва: “Эй Аллоҳнинг бандаси, менинг ҳақимни бер”, деди. Мен: “Мана шу кўриб турганинг мол, эчки, туя ва қулларнинг бари сеники. Уларни олиб кетавер”, дедим. У: “Эй Аллоҳнинг бандаси, менинг устимдан қулма!” деди. Мен: “Устингдан қулаётганим йўк, ростдан ҳам улар сеники, олиб кетавер!” дедим. У ҳамма нарсани олиб кетди. Парвардигоро, буларни Сенинг розилигинг учун қилган эдим, бизга бу ҳолатдан қутилишни насиб эт!”

Харсангтош (яна бир оз) сурилди ва улар ғордан чиқиб, йўлларида давом этдилар»» (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Шарҳ:

I. Баъзи ривоятларда келишича, бу уч йўловчи пиёда кетаётганларида ёмғир ёғиб қолган ва шу сабабли ғорга беркинишган. Биз шарҳ қилаётган ривоятда эса, кечаси тунаш учун ғорга кирганлари баён этилган. Бу икки ривоятни умумлаштирсак, улар кечаси ёмғирга йўлиққан бўлишлари мумкин.

II. Ҳадисда Аллоҳ таоло хузурида мақбул учта яхши ахлоқ баён этилган:

1. Ота-онага ҳурмат, уларнинг ҳақларига риоя қилиш.

2. Аллоҳ розилиги учун инсонларнинг иф-фатини сақлаш.

3. Бировнинг ҳақига риоя қилиш. Бошқаларнинг молини ўз моли каби асраш. Бу амалларни мақбул қилган омил уларни ихлос билан Ҳақ ризоси учун бажарилганидир. Зеро, ҳадисда амалларда ихлоснинг муҳимлиги алоҳида таъкидланган.

Биз шарҳлаётган ҳадис ривоятида ишчининг ҳақи миқдори аниқ айтилмаган. Аммо бошқа ривоятларда бу бир фарақ гуруч экани айтилган. Яна бошқа ривоятларда бу хусусни очиб берувчи қўшимчалар келган ва йиллар ўтиб, ҳақини олгани келган ишчига ўн минг дирҳам бергани баён этилган.

4. Ҳадисда, шунингдек, гуноҳларни бир нуқтада тарк этиш, шу пайтгача давом этган ўтмишнинг кечирилишига сабаб бўлиши ҳам ифода этилган. Амакисининг қизидан сўнгги дамда қўлини тортиши унинг ўша пайтгача қилган гуноҳлари кечирилишига олиб келди ва ана шу тийилиш дуосини қабулига сабаб бўлди.

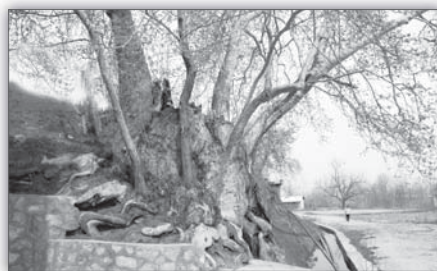
5. Тавба қабул бўлса, барча қилмишларнинг кечирилишига сабаб бўлишини ҳам ҳадисдан билиб олиш мумкин.

6. Солиҳ кишилардан баъзан каромат содир бўлиши ҳақдир.

7. Омонатни адо этиш улкан фазилатдир.

8. Ўтган умматлар орасида содир бўлган воқеа-ҳодисаларни ибрат учун айтиш мумкин.

Манбалар асосида
Содиқ НОСИР
тайёрлади.

МОМОЛАРИМИЗ АЙТАДИ...

* * *

Бордан юқар, болдан томар.

* * *

Қайғуси йўқ қора сувдан семиради.

* * *

Кўрганингдан кўрмаганинг кўп,
Билганингдан билмаганинг кўп.

* * *

Сафар ҳам бир илм.

* * *

Чарви ёғи қотағон бўлар,
Ишёкмас ётағон бўлар.

* * *

Той яхшиси отга эргашар,
От ёмони тойга эргашар.

* * *

Қўшнининг қудуғига тупурма,
Бир кун сувидан ичасан.

* * *

Тоғ такаси тек турса оч қолади.

* * *

Синмас темир бўлмас,
Ўтмас умр бўлмас.

* * *

Ёмоннинг яраси битмас.

* * *

Ёлғончининг чини ҳам ёлғон.

* * *

Ғаразли дўстан аразли душман яхши.

* * *

Ишчан бахтини ишидан излайди,
Ялқов бахтини кишидан излайди.

* * *

Эрта турган эркакнинг бир ризқи ортиқ,
Эрта турган аёлнинг икки ризқи ортиқ.

* * *

Сувратга боқиб кўнгил берма,
Сийратига боқиб бер.

Сурхондарёлик Раҳима онадан ёзиб олинди.

АБДУЛҲАМИД ИБН ҲУМАЙД КЕШИЙ

Милодий IX–X асрларга келиб, Ўрта Осиёда Ислом динининг халқ орасида нуфузи ошиб, у орқали араб тили ва ёзуви ҳам тарқалди, бу тил илм-фан тилига айланди. Бу даврда Имом Бухорий, Абу Исо Муҳаммад Термизий каби буюк алломалар яшаб, ижод қилдилар. Абдулҳамид ибн Ҳумайд Кеший ҳам шу олтин аср фарзандидир. Унинг тўлиқ исми Абдулҳамид ибн Ҳумайд ибн Наср Абу Муҳаммад Ҳофиз Кешийдир. Машҳур тарихчи олим Абу Саид Абдулкарим Самъоний (1113–1167) “Ал-ансоб” асарида Ҳумайд Кеший ҳақида қисқа маълумот берган, аммо туғилган йилини кўрсатмаган. Бошқа бир манбада аллома милодий 786 йили, араб тарихчиси Шамсиддин Заҳабий (1274–1347) маълумотида эса ҳижрий 170 йилдан кейин Кешда туғилган дейилади.

Абдулҳамид хат-саводини она шахрида чиқаради, тиришқоқлиги, зехни ўткирлиги, билим олишга интилувчанлиги туфайли ўқиш-ёзишни тез ўрганиб, араб тили ва Ислом таълимоти асосларини пухта эгаллашга киришади. Айниқса, ҳадис илми, фикҳ ва араб тилшунослигини ўрганишга қатъи эътибор беради.

Вақт ўтиб, унда ҳадис илмига қизиқиш кучаяди. Олдин ўз шахри муҳаддисларидан ҳадисшунослик сирларини ўрганади. Кейин эса Самарқанд ва Бухоро каби йирик шаҳарлардаги олимлар ҳузурига боради. Ҳадис жамлаш, бу соҳадаги билимини янада чуқурлаштириш мақсадида узоқ йиллар Макка, Мадина, Бағдод, Басра, Куфа, Шом (Дамашқ), Нишопур ва бошқа шаҳарларда яшаб, таниқли уламолардан таълим олади. Араб тарихчиси Шамсиддин Заҳабий “Тарих ал-Ислом” асарида Абдулҳамид ибн Ҳумайд Кеший илм истаб икки юздан ортиқ жойга сафар қилганини қайд этган. Аллома Абу Довуд Тайлосий, Назр ибн Исмоил Марва-

зий, Абу Бакр ибн Абу Шайба, Умар ибн Юнус Ямомий каби ўнлаб устоз муҳаддис ва ровийлардан ҳадис ривоят қилган.

Имом Бухорий, Имом Муслим, Имом Термизий каби буюк муҳаддислар унга шогирд бўлгани, ундан ҳадис ривоят қилгани манбаларда қайд этилган.

Ҳумайд Кеший “Муснад ал-Кабийр” номи асарига ҳаёти давомида тўплаган барча ҳадисларни жамлаган. “Тафсир Абд ибн Ҳумайд” асари асосида араб олими Мухлиф ибн Баниҳи Урф 2004 йили “Қитатун мин тафсир ал-имом Абд ибн Ҳумайд” (Имом Абд ибн Ҳумайднинг тафсиридан бир бўлим) номи остида китоб нашр этди. Алломанинг юқорида тилга олинган асарларидан парчалар сақланиб, бизнинг кунларгача етиб келган.

Абдулҳамид ибн Ҳумайд Кеший араб тилини мукаммал эгаллаб, асарларини шу тилда ёзган. У араб тилшунослигига оид “Китоб аъл хуруф ал-муъжам” (“Ҳарфлар тўғрисида китоб”), “Ат-тасариф” (“Турланиш”), “Китоб фаъалту ва афъалту” (“Араб грамматикаси ҳақида китоб”) каби асарлар муаллифидир.

Алломага “Ҳофизиул ҳадис”, “Соҳибул муснадил кабийр”, “Соҳибут тафсирул кабийр” сингари номлар берилган. Шунингдек, “ал-Имом”, “ал-Ҳофиз”, “ал-Ҳужжат”, “ал-Жаввол” нисбалари ҳам унга тегишли унвонлардир. Кўпчилик олимлар асарларида унга нисбаган “Кашший”, “Киссий”, “Лайсий” нисбаларини қўллаган.

Абдулҳамид ибн Ҳумайд Кеший ҳижрий 249 (милодий 863–864) йили вафот этгани ҳақида ҳамма олимлар бир хил фикрда, аммо қайси шаҳарда ҳаётдан қўз юмгани борасида ихтилофлар бор. Масалан, “Сияр аълом ан-нубало” асарида аллома Дамашқда вафот этгани қайд этилган. Ибн Қони фикрича эса, муҳаддис Кешда дунёдан ўтган. Ибн Ҳумайд Кеший ҳаёти бўйича тадқиқот олиб бораётган Шукрулло Умаров буюк муҳаддис қаерда дунёдан қўз юмгани ҳақида турли маълумотлар борлиги, бу борада жиддий тадқиқот олиб бориш ва шундан сўнггина аниқ фикр айтиш зарурлигини таъкидлайди.

Фазлиддин МУХТОРОВ,
Шаҳрисабз тумани бош имом-хатиби

Мусулмон киши ҳар бир ишида Расулulloҳнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) суннатларига амал қилиши лозим. У зот (у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) бизларга уй-жой қуриш, тутишида ҳам зарур тавсиялар берганлар.

БИНО ВА УЙ-ЖОЙ (ҚУРИШ) ОДОБЛАРИ

Нофеъ ибн Абдулҳорисдан (Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилинади: Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Кенг маскан, солиҳ қўшни ва яхши маркаб мусулмон кишининг бахтидандир”, дея марҳамат қилганлар. Зарурат бўлмаса, бинони етти-саккиз зироъдан (бир зироъ 46,2 см) баланд кўтармаслик керак. Чунки жин ва шайтонлар ердан етти-саккиз зироъ баландликни макон қилишади. Бундай ҳолатда қурилган уй аҳллариغا зарар етиши эҳтимоли бор. Бино ва ундаги хоналарни эҳтиёж миқдорида қуриш мақсадга мувофиқ. Мўмин киши турар жойини яхшилаши ва яшаш учун қулай қилиши керак. Зеро, киши турар жойининг қулайлиги унинг бахт-саодатидандир. Киши уй қуришда одамларга кимлигини билдириш учун эмас, балки унда Аллоҳга ибодат қилиш, иссиқ-совуқдан сақланишни ният қилиши шарт. Қурилишга ортиқча маблағ сарфламаслик керак. Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Мўмин ҳар бир қилган нафақасига ажр олади. Лекин бино ва тупроқ учун сарфлаганига ажр олмайди”, деганлар. Бино босқичма-босқич қурилгани яхши. Иброҳим ва Исмоил (алайҳимуссалом) ҳам Каъбани қуришда шундай йўл тутишган. Шунингдек, замонавий меъморлик тажрибаси ҳам шу услубни маъқулламоқда.

Уй сотиб олган ёки қурган киши кўчкор сўйиб, уни мухтожларга бериши гўзал амаллардандир. Қўшнилар билан яхши алоқада бўлиши, озорларига сабр қилиши керак. Имкон бўлса, намоз ва Қуръон тиловати учун зебу зийнатлардан

холи бир хона ажратиш мақсадга мувофиқдир. Уй деворларига жонли махлуқлар суратини чизиш ёки осиб яхши эмас. Зеро, манбаларда, шундай уйларга фаришталар кирмаслиги айtilган. Шунингдек, уйда ортиқча кўрпа-ёстиқ сақламаслик керак. Уйга кириш-чиқишда “Бисмиллаҳ” айтиб, гарчи ҳеч ким бўлмаса-да, салом берилади. Зеро, “Бисмиллаҳ” айтилган уйдан шайтон қочади. Салом берилганида эса унга барака ёғилади. Салавот айтиб, сўнг “Ихлос” сурасини ўқиб кирилса, янада яхши. Уйни доимо покиза тутиш, ундаги ўргимчак инларини тозалаб туриш лозим. Чунки ўргимчак ини шайтоннинг ҳам уйдидир. Ухлашдан олдин Аллоҳ зикри билан эшиклар беркитилиб, пардалар туширилади. Чироқ ва олов ўчирилади. Уйда ёлғиз ухламаслик яхши. Ҳовлида фақатгина чорва ва экинзорни кўриқлаш мақсадида ит сақланади. Чунки ит бор жойга фаришта кирмайди. Уйлардан бирини меҳмон учун алоҳида ажратиш, мақсадга мувофиқ. Зеро, ховлининг закоти меҳмонхонасидир.

Юқориди келтирилган одобларнинг зоҳирий ва ботиний фойдалари, ҳикматлари кўп. Зеро, Расулulloҳнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) кўрсатмаларига амал қилиш ибодат эканини унутмаслик зарур.

Муҳаммад ибн Абу Бакр Бухорийнинг
“Ширъатул Исломи” китоби асосида
Тошкент Исломи институтини 4-босқич талабаси

Райҳона ТОҶИБОЕВА
тайёрлади.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

Саволларингизга Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий
Усмонхон АЛИМОВ жавоб беради.

Савол: Ассалому алайкум, мухтарам Муфтий ҳазратлари! Қуръони карим оятлари ва ҳадиси шариф матнлари ёзилган қоғозларни макулатурага бериш жоизми? Мутахассислар айтишича, қоғозлар сувга ивтилланида, ҳарфлари ўчиб кетаркан.

Жавоб: Йўқ, жоиз эмас, чунки бу Қуръони карим ва ҳадиси шарифларга ҳурматсизлик бўлади. Зеро, қайта ишланган қоғозлар қандай мақсадда ишлатилиши барчага маълум. Агар Қуръони карим ва бошқа муборак китобларнинг айрим саҳифалари ё ҳаммаси эскиб, титилиб, ярқисиз ҳолга келса, эҳтиётлаб оёқости қилинмайдиган жойга кўмилади.

Савол: Ҳозир “Соч сотиб оламиз”, деб уйма-уй юрганларни кўрамиз. Хатто кўчаларда ҳам шу мазмундаги эълонларни учратиш мумкин. Инсон сочини сотиш мумкинми?

Жавоб: Мумкин эмас. Динимизда инсон ва унинг ҳамма аъзоси муқаррам. Шунинг учун унинг ҳеч бир аъзосини сотиб бўлмайди.

Савол: Ҳурматли устоз, сир эмас, ҳозир компютер ўйинлари ёшлар ўртасида жуда оммалашган. Бу ўйинларнинг турлари кўп, ўйинхоналар ҳам етарли. Бу ўйинларни ақлни пешлаш мақсадида ўйнаш мумкинми?

Жавоб: Электрон ўйинлар болаларимиз ва ўсмир ёшларимизни тобора ўзига боғлаб олаётгани айни ҳақиқат. Бундай ўйинлар ёшлар онгостига таъсир кўрсатиб, гиёҳванд модда сингари ўзига ўргатиб олади ва аста-секин болада жангарилик, зўравонлик, шафқатсизлик

ва беҳаёлик каби ҳисларни шакллантиради. Бундан ташқари, бу ўйинлар болаларнинг ўқиб-ўрганганлари тошга битилгандек хотираларига муҳрланиб қоладиган ғанимат йиллари ҳавога соврилишига сабаб бўлади. Шунинг учун ақлни пешлаш, мияни дам олдиришнинг бошқа мақбул йўлларидадан фойдаланган маъқул.

Савол: Ҳозир никоҳдан ўтиш маросимларида турли хорижий машиналардан қарвон тузиб, сайр қилиш урф бўлган. Ўғлимизни уйламоқчи бўлиб тургандик, келин томон ҳам шундай машиналар олиб келишни тайинлашибди. Маслаҳатингизни сўрайман.

Жавоб: Аввало, шунни билишимиз керакки, бундай одатларнинг бир эмас бир неча заррлари бор:

– бу ишга сарфланган пул исроф бўлади, динимизда исроф ҳаром саналади. Зеро, ўша ажнабий машиналардан биттасининг икки-уч соатлик ижараси учун тўланадиган фалон доллар эҳтиёжманд оилаларнинг йигирма кун-бир ойлик рўзғор харажатларига тенг;

– бундай “сайр” ўзини кўрсатиш, манманлик ҳам бор. Динимиз бизни манманлик, кибрдан қаттиқ эҳтиёт бўлишга чақиради ва унинг зарра қадари ҳам жаннатга киришдан тўсиши ҳақида огоҳлантиради.

– бу машиналар кўчаларда тартибсиз ҳаракатлари билан бошқаларга халақит беришади, гоҳида эса бу қилиқлари бахтсиз ходисалар билан якун топади. Ҳаётда бунга мисоллар жуда кўп учраб турибди.

Шунинг учун, никоҳ тўйидек хайрли тадбирни бундай иллатлардан ҳоли ўтказиш бил-сак, куриллаётган оилалар ҳам бахтиёр бўлади, иншааллоҳ.

Савол: Кўчада юрганимизда баъзи ҳайдовчилар йўл-патрул хизмати ходимлари йўк бўлса, йўл қодаларига кўпда риоя этишмайди, ҳатто қизил чироқни ҳам писанд қилишмайди. Ахир бу нотўғри эмасми?

Жавоб: Албатта нотўғри. Йўл кўпчиликники. Бинобарин унинг қодаларига амал қилмаслик бошқаларнинг ҳақиқага хиёнат бўлади. Ҳақ-ҳуқуқ масалаларига ҳеч бир дин Исломчалик катта аҳамият бермаган. Мусулмон одам Аллоҳ ҳар бир нарса-ни кўриб-билиб туришига имон келтиргани учун назоратчи бор-йўқлигидан қатъи назар, бировнинг ҳақиқага тажовуз қилмайди.

Савол: Никоҳидаги аёлини бир боин талоқ қилган киши уни қайта никоҳига олмақчи бўлса, яна маҳр бериши керакми?

Жавоб: Фуқаҳоларимизнинг сўзларига кўра, бундай ҳолда ҳам худди илк марта никоҳ ўқиладиганидаги каби маҳр берилади. Унинг энг ози эса, ўн дирҳам кумуш миқдорига тенг.

Савол: Бир танишим ҳажга бориб келди. Қўшнисидан қарзи бор эди. Аммо қарзини узишга шошилмасди. Бу орада қўшниси вафот этибди. У ҳаж ибодати кишини онадан янги туғилгандек гуноҳлардан поклаши

ҳақида эшитдим, дея хотиржам юрибди. **Айтингчи, инсон ҳаж қилса, шундай гуноҳлари ҳам кечириладими?**

Жавоб: Ҳаж ибодати, агар рисоладагидек адо этилса ва Аллоҳ таоло даргоҳида қабул бўлса, банда билан Аллоҳнинг ўртасидаги гуноҳлари кечирилади. Аммо зиммасида бошқа бир банданинг ҳақи бўлса, уни ўтамагунича кечирилмайди. Қарз ҳатто Аллоҳ йўлида жон берган шаҳиддан ҳам кечирилмайди. Имом Мус-

лим Абдуллоҳ ибн Амрдан ривоят қилишича, Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлади): “Шаҳиднинг қарздан бошқа ҳамма гуноҳлари кечирилади”, деб марҳамат қилганлар.

Модомики, бировнинг ҳақи шаҳид бўлган кишидан ҳам кечирилмас экан, бошқалардан асло кечирилмаслиги турган гап. Шунинг учун танишингиз имкони борида қўшнисининг фарзандларига бориб, бўйнидаги қарздан қутулиши зарур.

Савол: Тиш ковагини тўлдириш (пломба) ёки мутахассис тавсиясига кўра, коваги, заруратан тўлдирилган тишни қоплатишдан олдин таҳорат олиш керакми?

Жавоб: Бу жобира (яра устига боғланган дока ва шу кабилар) ҳукмида бўлгани учун уни тўлдиришдан ё қоплашдан олдин таҳоратли бўлиш шарт эмас. Бу ҳол зарурат бўлганидан ҳусл ва таҳоратга монe бўлмайди.

Нўъмон Абдулмажид
ёзиб олди.

Интернет саҳифасида юртдошларимиздан бирининг саволи эътиборимни тортди. Унда 2012 йил 21 декабри Ер юзида қандай ҳодиса рўй бериши сўралган эди. Савол эгаси гўё юз беражак воқеалар ҳақида кўп нарса ўқиганини айтади. Мусулмон кишининг бундай фикрлашига ажабландим. Ҳа, 2009 йили экранларга чиққан “2012” филмининг одамларга таъсири ҳали-ҳануз сезилмоқда. Уни олмон режиссёри Роланд Эммерих суратга олган. Чунки инсонда қизиқувчанлик, ноодатий,

Кучли тарғибот сифатида кино газета ёки теледастурдан кўра инсонларга кўпроқ таъсир қилади. Ҳатто кино бутунлай фаразларга, хом-хаёллар асосига қурилган бўлса ҳам. Тўғри, “Кино-ку, унда нималар бўлмайди”, деб айтиш мумкин. Биз режиссёр бу филм ортидан катта даромад ва шуҳрат қозонишни истаганини билламит. Инсониятга қадимдан сир бўлиб келган нарса ва ҳодисаларни оддий баҳолаб, даромад манбаига айлантириш жуда нотўғри ишдир.

Филм томошабинларда кўркув, ваҳима уйғотди. Бу ҳам инсон табиатига хос хусусият.

БИР ФИЛМНИНГ ЁМОН ТАЪСИРИ

ғайритабiiй ҳодисаларга ҳар хил “башорат”ларга мойиллик қадимдан бор.

Имон талабларидан бири охираат кунига, ўлимдан сўнг қайта тирилишга ишонишдир. Мусулмонлар ҳам, насронийлар ҳам шунга имон келтириб яшашади. Аммо қиёмат қачон келиши, қай тарзда бўлишини ҳеч ким билмайди, башорат ҳам қилолмайди. Қуръони каримда бундай дейилади: «Сиздан (эй, Муҳаммад!) қиёмат ҳақида, унинг қачон қоим бўлишини сўрашади. Айтинг: “Унинг илми Раббим ҳузурдадир. Унинг вақти (келгани)да уни Ўзи билдиради. (Қиёмат) осмонлар ва Ер-га оғирлик (тушқунлик) қилур. Сизларга (у) тўсатдан келиб қолур”. Сиздан гўё у ҳақда вакил (хабардор бўлганингиз)дек сўрашади. Айтинг: “Унинг илми (аниқ маълумоти) Аллоҳ ҳузурдадир. Лекин одамларнинг аксарияти (буни) билмайдилар”» (Аъроф, 187).

Кейинги йилларда ҳалокатли саҳналарга бой кинолар жуда кўпайган. Уларда инсон ақли ожизлик қилувчи мавзулар, ҳодисалар кўтарилган, ҳатто фаришталарни қиёфалаштиришгача борилган. Бу филмларнинг яна бир томони – уларнинг

барчасида инсоннинг жоҳиллиги, зулмкорлиги ошиб бораётгани, ваҳшийлашуви, қаноатсизлиги кўрсатилади. Балки бундай филмлар

кўпайишига, айнан, инсон табиатининг ёмон тарафга ўзгариб бораётгани сабаб бўлаётгандир. Аммо нима бўлганида ҳам, кино санъат турларидан бири сифатида инсонга маънавий озуқа бера олиши зарур. Кино инсонга ёт фикрлар, фантастик тасаввурлар, ҳар қандай ақл доирасини инкор этувчи тасвирлар асосига эмас, иложи борича ҳақиқий ҳаётга яқин воқеа-ҳодисалар асосида ишланиши, томошабинда тўғри фикрни шакллантириши, ваҳима, эртанги кунга шубҳа ва кўркув уйғотмаслиги керак.

Дилноза МИРЗАЁҚУБОВА

ЎЗИ РАЗЗОҚ ЗОТ

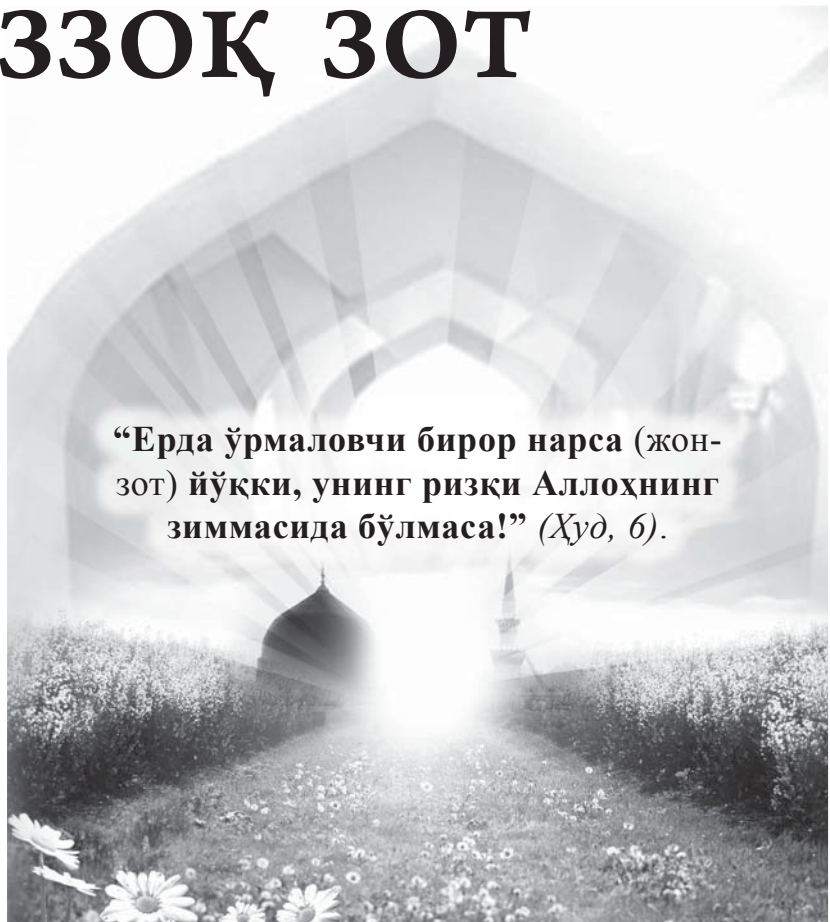
Осмонда, ернинг ости ва устида кимирлаган жонзотларнинг барининг ризқини Аллоҳ таоло беради.

Ризқнинг берилиши маълум жой ёки маконга боғлиқ эмас. Балки жонзотлар қаерда бўлишидан қатъи назар, Аллоҳ таоло уларнинг насибасини белгиланган миқдорда, вақтида етказиши. Уммонлар тубидаги энг майда жонзотлардан тортиб, кунда ботмонлаб емиш ютадиган китлар ҳам белгиланган ризқини ейди.

“Тафсир ар-Розий”да бундай келтирилади: «Ҳазрат Мусонинг ^(у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) хаёллари бир зум аҳли-оилаларига чалғиди. Шунда Аллоҳ таоло Мусога ^(у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) ҳассасини харсангга уришини амр этди. Харсангга ҳассаларини урдилар. Харсанг ичидан бир улкан тош чиқди. Унга ҳам урганларида яна бир қатта тош чиқди, учинчи тошга ҳам урганларида, ичидан оғзида озукаси бор митти курт кўринди. Шунда Мусо ^(у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) Аллоҳ таолонинг марҳамати билан қуртнинг: “Мени кўрадиган, сўзимни эшитадиган, жойимни биладиган, мени унутмайдиган Зот барча айбу нуқсондан покдир”, деганини эшитди».

Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади.: **“Ўз ризқини кўтара (топа) олмайдиган қанчалаб жонзотлар бор. Аллоҳ уларга ҳам, сизларга ҳам (ўз хазинасидан турли йўллар билан) ризқ берур”** (Анкабут, 60).

Ҳасан Басрий ^(Аллоҳ ризмони эдилсин) бу оятдаги **“ризқини кўтара (топа) олмайдиган”** жумласи-

“Ерда ўрмаловчи бирор нарса (жонзот) йўқки, унинг ризқи Аллоҳнинг зиммасида бўлмаса!” (Ҳуд, 6).

ни “жамлолмайдиган” деб шарҳлаганлар.

Пайғамбаримиз ^(у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) бундай марҳамат қиладилар: “Агар сизлар Аллоҳга ҳақиқий тавваккал қилсаларинг, тонгда оч бўлиб, тунда тўқ қайтадиган қушлар каби сизларни ҳам ризқлантиради” (Имом Термизий).

Қушлар ва ҳайвонларни кузатсангиз, эртадан кечгача ризқини излайди. Уларнинг дон сақлайдиган омбори йўқ. Аммо ботиний бир туйғу-сезги билан Яратган зот оч қўймаслигини ҳис этиб, интилаверади.

Инсонлар ҳам худди шундай, яхши яшаши, ҳаёти фаровон бўлиши учун тер тўкиб меҳнат қилишлари лозим. Ким менинг ризқим тайин, ишласам ҳам бўлаверади, деса янглишади. Чунки таъкидлаш

зарур, ризқ касб-кор ёки бошқа сабаб билан бандага берилади. Унинг Аллоҳ ҳузуридан келишига ишонган ҳолда меҳнат қилишимиз зарур.

Яна бошқа ҳадисда бундай дейилади: “Аллоҳ таоло сизларга бирор сабаб билан ризқ бераётган бўлса, зарар кўрмагунча уни ўзгартирмангиз” (Имом Ибн Можа).

Бирор касб ёки ҳунар орқали тирикчилигимиз ўтиб, уйимизга барака кирар экан, шу касбни давом эттиришимиз мақсадга мувофиқдир. Қаноат қилмай, каттароқ молдунё орттириш мақсадида уни тарк этсак, Расулulloҳнинг ^(у зотга Аллоҳнинг саломи ва саломи бўлсин) кўрсатмаларига тесқари иш қилган бўлаемиз.

Оқилхон АҲМЕДОВ,
Қамаши тумани
бош имом-хатиби

КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ

Жуғрофий ўрни. Корея сўзи худуддаги қадимий Корё сулоласи (918–1392) номидан келиб чиққан. Корё номи эса ундан ҳам олдинги Когурё давлатига бориб тақалади. Корея Республикаси Корея яриморолининг жанубий қисмида жойлашган, шу сабабли уни норасмий тилда Жанубий Корея деб аташади. Корея қирғоқларини ғарбда Сарик денгиз, шарқда Япон денгизи, жанубда эса Корея бўғози ва Шимолий Хитой денгизи ювиб туради. Шимолда Корея Халқ Демократик Республикаси билан чегарадош. Мамлакат худуди асосан тоғлиқлардан иборат, текислик ўттиз фоизни ташкил этади.

Тарихи. Қадимшунослар тахминича Корея яримороли худудига одамлар етмиш минг йил олдин келган. Хамгён-Пукто, Пхёнан-Намдо, Кёнгидо ва Чхунчхон-Пукто вилоятларида энг қадимги тош даврига оид меҳнат қуроллари топилган. Энг қадимги қулоччилик намуналари милоддан олдинги 8000 йилларга тааллуқли.

Корея тарихидаги биринчи давлат Қадимги Чосон (Ко Чосон)дир. Бу уюшма илк бор милоддан олдинги IV–III аср манбаларида тилга олинган. Бу салтанат инқирозга юз тутгач, Махан, Чинхан ва Пёнхан қабила уюшмалари юзага келди. Милодий аср бошларида Корея яримороли худудида Силла, Пэкче ва Когурё, шимолда эса Пархэ давлати ҳукм сурди. Силла қабила уюшма-

Майдони: 99 392 кв. км.

Аҳолиси: 49 000 000 дан ортиқ.

Пойтахти: Сеул шаҳри.

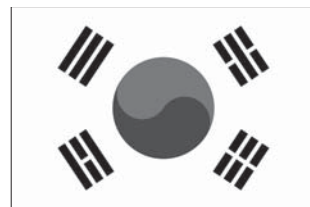
Тузуми: республика.

Давлат бошлиғи: президент.

Маъмурий тузилиши: 1 та алоҳида мақомдаги шаҳар (тыкпёлси), 6 та вилоят мақомидаги шаҳар (кванъёкси), 9 та вилоят (до)га бўлинади.

Йирик шаҳарлари: Сеул, Пусан, Кванжу, Инчхон, Тэчжон, Улсан.

Пул бирлиги: вон.

си 676 йили Пэкче ва Когурёни эгаллади, натижада Бирлашган Силла давлати пайдо бўлди. Бу салтанат 936 йили Корё номини олди ва 1392 йилгача ҳукмронлик қилди.

1231 йилдан мўғуллар Корёга ҳужум уюштира бошлади ва йигирма беш йил давом этган урушлардан сўнг, Корё

амалда Япония ҳукмронлиги остига ўтди. 1897 йили Ван Кожон императорлик тахтини қайта эгаллади, бироқ у ҳеч қандай кучга эга бўлолмади. 1904–1905 йиллардаги рус-япон урушидан сўнг Япония Кореяни яна қарам қилиб олди, 1910 йили эса бутунлай забт этди. Иккинчи жаҳон урушидаги мағлубият туфайли Япониянинг Кореядаги ҳукмронлиги тугатилди. Кореянинг шимолий қисмини Собик Иттифоқ, жанубий қисмини Америка Қўшма Штатлари эгаллаб олди.

1948 йили Корея Республикаси ва Корея Халқ Демократик Республикаси тузилди. Икки давлат ўртасида бўлиб ўтган 1950–1953 йиллардаги уруш қўшничилик алоқаларини бутунлай бузиб юборди.

1987 йили ўтказилган референдум янги конституцияни тасдиқлади. 1988 йил 25 февралда кучга кирган ушбу конституцияга асосан кўп босқичли сайлов ўрнига тўғридан-тўғри президент сайлови жорий этилди, пар-

қироллиги вассалга айланди. XIV аср ўрталарида мўғул ҳукмронлиги сусая бошлади. 1392 йили Корё қироллиги бош кўмондони Ли Сон Ге Чосон давлатига асос солди. Мамлакат пойтахти Хансон – ҳозирги Сеулга кўчирилди. XV асрда корейс алифбоси – хангил яратилди. Чосон салтанати 1627–1636 йиллари Цин қироллиги қўл остида бўлди. 1895 йили

ламент ҳуқуқлари кенгайтирилди, президентнинг ваколатлари чекланди, унинг лавозимда бўлиш муддати етти йилдан беш йилга туширилди, матбуот эркинлиги мустаҳкамланди.

1992 йил декабрда ўтказилган президент сайловида Демократик либерал партия номзоди Ким Ен Сам ғалаба қозонди. Унинг шиори “барқарорлик шароитидаги ислохотлар” бўлиб, бир қатор ислохотлар ўтказди. Ана шу даврдан бошлаб давлатга бир нечта президент раҳбарлик қилди, демократия бошқарувнинг асосий мезони бўлиб қолди.

Миллий байрамлари: 15 август – Корея озодлиги кун (1945); 3 октябр – Давлатга асос солинган кун.

Ўзбекистон билан 1992 йил 29 январдан бошлаб турли соҳаларда ҳамкорлик қилиб келади.

1991 йил 17 сентябрдан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти аъзоси.

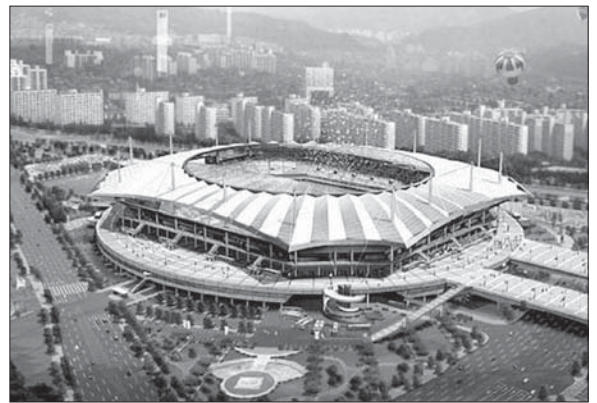
Иқтисоди. 1960-йилларда Корея минтақадаги энг қашшоқ мамлакатлардан бири эди. Ҳозир ривожланган, куч-

ли саноатлашган мамлакатлардан бири. Бошқа ривожланган мамлакатлар сингари бу ерда ҳам хизматлар соҳаси иқтисодиётнинг устун тармоғи саналади. У ялпи ички маҳсулотнинг учдан икки қисмини ташкил этади.

Кема ишлаб чиқариш бўйича дунёда етакчилардан. Жаҳон бозорининг қирқ беш фоиз улуши Корея ҳиссасига тўғри келади. Автомобил саноати ҳам ривожланган. Ўзбекистонда корейс сармоёси иштирокидаги бир қатор катта корхоналар бор.

Аҳолиси. Аҳолисининг асосий қисми корейслардан иборат. Юз мингга яқин хитой бор, улар асосан Япония, Малайзия, Ҳиндистон ва Филиппиндан кўчиб келган.

Мақтаб ўқувчилари ўрта ва юқори синфларда ўқиш учун корейс ва инглиз тилларини билиши шарт. Юқори синфга ўтгач, хитой, япон, француз, олмон, рус, испан ва араб тилларидан бирини кўшимча ўрганиш учун танлаш ҳам мумкин.

Дини. 2005 йилги рўйхатга олиш маълумотларига кўра, аҳолининг 46,5 фоизи ўзини ҳеч бир динга алоқадор ҳисобламаган, 29,3 фоизи насроний эканини билдирган. Насронийларнинг 18,3 фоизи протестант, 10,9 фоизи эса католик. Аҳолининг 22,8 фоизи буддавийлар.

Мамлакатдаги мусулмонлар сони қирқ мингдан ортик. Уларнинг кўпи Жанубий ва Жануби-шарқий Осиёдан келган муҳожирилар. Сўнгги пайтларда маҳаллий аҳоли вакиллари орасида ҳам Исломни қабул қилаётганлар ортиб бормоқда. Кореядаги энг катта масжид Сеулнинг Итэвон мавзесида жойлашган. Қолган барча катта шаҳарларда масжидлар бор.

Кореяга илк мусулмонлар VI–IX асрларда келган. Улар хитойлик савдогарлар эди. Ушбу юрт диний масалаларда ёпиқ мамлакат ҳисобланган. Бу ҳолат XIX асрга қадар давом этди. Бироқ мунтазам бўлмаса-да, корейслар Ислом илм-фани ва маданияти билан танишиб борган. Ўтган асрнинг 60-йилларида мамлакатда мусулмонлар кўпая бошлади. 1980 йили бир гуруҳ корейлик мусулмонлар илк бор хажга борди.

Орифжон МАДВАЛИЕВ
тайёрлади.

БУЗҒУНЧИ ОҚИМЛАРНИНГ СОХТА ДАЪВОЛАРИГА РАДДИЯЛАР

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

Мазҳабсизлик. XX аср сўнгида мусулмон оламида Ислом ниқоби остидаги бузғунчи гуруҳлардан ташқари яна бир янги таҳдид – мазҳабсизликка чакирувчилар тоифаси намён бўлди.

Ушбу ҳаракат тарафдорлари даъво қилишларича, Исломда суннийликдаги тўрт фикҳий мазҳабнинг бирига эргашиш шарт эмасмиш. Агар мусулмон бирор шаръий масалада улардан бирининг йўлини тутса, у кўркўрона тақлид қилгани учун хатокор, мутаассиб ва диндан ажралган фирқа ва гуруҳлардаги шахслар каби адашганлардан бўлар эмиш. Бу тоифа кишилари фикҳий мазҳабларга эргашиш ёки бирор-бир мужтаҳид имомга эргашиш Аллоҳни кўйиб, уларни рабб қилиб олишдир, деган иддаони илгари суришади. Афсус, улар ҳар бир мусулмон якка тартибда “ижтиҳод” қилаверадиган бўлса, мазҳабларнинг сони тўртта эмас, мингтадан ҳам кўпайиб кетишини тан олишмайди.

Имом Аҳмад ^(Аллоҳнинг раҳмати бўлсин): “Ким динда тақлид йўқ деса, Аллоҳ ва Унинг Расули олдида фосиқдир. Унинг сўзи Сунна ва солиҳ салафлар қарашларини рад қилишдир”, деганлар.

Такфир. Бу ибора арабча “куфр” сўзи ўзагидан олинган. Луғатда “инкор қилиш”, “ёпиш”, “каффорат бериш” каби маъноларни англатади. Истилоҳда эса мўмин кишини асосиз сабаблар билан кофирга чиқариш демакдир.

Қуръонда “куфр” сўзи бир неча ўринларда келган. Бир жойда кофирликни билдирса, бошқа жойда ношукрликни ифода этади. Аллоҳ таоло киши изтирорий ҳолатда, яъни мажбурланган пайтда “куфр” сўзини айтиб кўйса, уни азобламаслигини ҳам баён қилган. Бу борада Савбондан ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) Набийнинг ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Менинг умматимнинг хато қилган, эсдан чиқарган ва мажбурланган ҳолатда қилган ишидан қалам кўтарилди”, деган машхур ҳадис ривоят қилинади.

Имом Бухорий “Саҳиҳ”идаги бир боб “Жоҳилият ишларидан бўлиб, куфр санал-

майдиган гуноҳлар боби” деб номлангани ҳам мусулмон инсон гуноҳ содир этиш билан Исломдан чиқмаслигига ишора қилади. Катта (кабира) гуноҳ содир этган мўмин киши, Аҳли сунна вал жамоа этиқодига кўра, қилган ишини ҳалол санамас экан, кофир бўлмайди. Шунингдек, тўрт мазҳаб уламолари иттифоқига кўра, катта гуноҳ содир этган шахс дўзахда ҳам абадий қолмайди.

Мусулмонни кофирга чиқаришдан келиб чиқадиган хатарлар боис Қуръон ва Суннада бировларни кофирга чиқаришдан қайтарилади. Аллоҳ таоло бундай дейди: «**Эй имон келтирганлар! Аллоҳ йўлида сафарга чиққанингизда аниқ иш тутингиз! Сизларга салом берган (ёки таслим бўлган) кишига бу дунё матоҳини (ўлжани) кўзлаб: “Мўмин эмассан”, демангиз! Аллоҳнинг хузурда кўп ўлжалар (бордир). Илгари сизлар ҳам шундай (имонингизни сир тутар) эдингиз, (сўнгра) сизларга Аллоҳ неъмат ато этди. Бас, аниқлаб иш тутингиз! Албатта, Аллоҳ (барча) ишларингиздан хабардордир**» (Нисо, 94).

Ҳадиси шарифларда ҳам ўзга шахсни куфрга чиқаришдан огоҳлантирилади. Жумладан, Имом Бухорий Ибн Умардан ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) айтадилар: «Агар киши биродарига “Эй кофир”, деса, у (сўз) иккисидан бирига қайтади». Абу Заррдан ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилинган ҳадисда Пайғамбаримиз ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) бундай деганлар: “Ҳеч бир киши бошқа кишини фосиқ, кофир, деб айбламасин. Агар у киши бундай бўлмаса, айтган гапи ўзига қайтиб келади”. Жумхур калом ва фикҳ уламолари иттифоқига кўра, қибла аҳли бўлган мусулмонни кофирга чиқармаслик керак. Абу Ҳанифа ^(Аллоҳнинг раҳмати бўлсин) қибла аҳлларида бирор кишини кофирга ҳукм қилмаганлар.

Бир мусулмоннинг бошқа бир мусулмонга қони, обрўси ва моли ҳурматли бўлиши лозим. Расулulloҳнинг ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) видо ҳажидида айтган ушбу гаплари буни тасдиқлайди: “Ал-

батта, сизларнинг қонларингиз, молларингиз ва обрўларингиз ўзларингиз учун худди шу кунингиз, шу ойнингиз ва шу шаҳрингиз каби муҳаррамдир. Шу ерда ҳозир бўлган киши ҳозир бўлмаганларга етказсин”.

Халифа Али ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) даврида пайдо бўлган хорижийлар фирқаси такфир тушунчасини ўзларига эргашмаганларга нисбатан қўллаган. Улар олдин ҳазрат Алининг ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ашаддий тарафдорлари эди. “Сиффийн” жангидан сўнг ўн икки минглик қўшин билан ажралиб чиқиб, ҳазрат Алига ва Муовияга қарши баробар кураш бошлашган.

Хорижийлар қурол ишлатиш билан ўз эътиқодини тарқатиш ва ҳокимиятга эришишни мақсад қилишади. Улар мусулмонларни ўлдиришни ҳалол санашган. Улар “Жамал воқеаси” иштирокчилари, Усмон, Али, Муовия, Амр ибн Ос, Абу Мусо (розияллоху анху) каби саҳобаларни ҳам куфрда айблашади. Катта гуноҳ қилган кишини кофирга чиқариб, уларнинг авлоди, моли ва жонини ўзларига ҳалол санашган. Хорижийларнинг такфир тушунчаси орқали минглаб мусулмонлар, жумладан, ҳазрат Алининг ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ҳам ҳаётига тажовуз қилинган.

Исломуламулари хорижийларнинг катта гуноҳ бўйича даъволарини таҳлил этиб, уларнинг гаплари исломий тушунчалардан жуда йироқ эканини таъкидлашади. Ислому тарихида хорижийлар қўллаган услуб бугун ҳам жиҳодий жамоалар мафкурасида давом эттириляпти. Улар ўзларига эргашмаган шахслар ва тузумларни кофирликда айблашади. 2005 йил июл ойида Оммон (Иордания) шаҳрида Ислому олами етакчи уламулари қабул қилган фатвода: “Тўрт сунний мазҳабга эътиқод қилувчиларнинг барчаси мусулмон ҳисобланади. Уларни имонсизликда айблаш, жонига, номусига ва мулкига қасд қилиш жониз эмас”, деб эълон қилинган.

Шайх Юсуф Қарзовий мусулмонни кофирга чиқариш ҳақидаги саволга бундай жавоб беради: “Ким Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ ва Муҳаммад ^(У зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) Унинг расули эканига қалби билан тасдиқлаган ҳолда гувоҳлик берса, мусулмондир. Унга тўлалигича мусулмонларга қилинадиган муомала қилиниши лозим”.

Шайх Абдулазиз МАНСУР,

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари

ВАЛИЙЛАР ИБРАТИ

* * *

Бир киши Иброҳим Адҳамдан насихат сўради.

– Ёпиқ турганни оч, очик турганни ёп! – дедилар.

– Тушунолмадим? – деди ҳалиги киши.

– Ҳамёнингнинг оғзини оч – сахий ва очикқўл бўл, то сендан ёрдам сўраганларга фойданг тегсин. Оғзингни эса ёп, то тилингдан ҳеч кимга азият етмасин! – дедилар.

* * *

Иброҳим Адҳамнинг йўлидан бир тош чиқди. Устига: “Тошни ўгириб, ортидагини ўки!” деб ёзилган эди. Ўгириб: “Агар ўрганганларингга амал қилмасанг, у ҳолда нега ўрганмокчисан?” деган ёзувга кўзи тушди. Шунда у: “Ё Аллоҳ! Сени таниган ҳеч бир банданг ҳақинг билан таниёлмайди. Шундай экан, Сендан ғофил одамнинг ҳоли не кечади?” дея йиғлади.

* * *

Иброҳим Адҳам бир киши билан дўст бўлди. Анча муддатдан сўнг, ажралишларига тўғри келди. Шунда дўсти:

– Узоқ вақт дўст бўлдик. Менда бирор камчилик ёки хато кўрган бўлсанг, айт, уни тузатай, – деди.

Шунда Иброҳим Адҳам:

– Мен сенга ҳамиша муҳаббат кўзи билан боқдим. Шу боис доимо яхшилигингни кўрдим. Қачон қарасам, менга фақат фазилатларинг кўринди. Айбингни билишни хоҳласанг, бошқалардан сўра, – деб жавоб берди.

Гулбахор АБДУЛЛОҲ
тайёрлади.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Араб маданияти кунлари

Нидерландиянинг Ден Бош шаҳрида араб маданияти кунлари ўтказилди. Дастур доирасида араб адабиёти ва санъати ҳақидаги ҳужжатли филмлар намоиш этилди, тасвирий санъат кўргазмаси очилди.

Эътиборли томони, араб маданияти кунлари тадбирларида араблардан кўра голландлар фаол қатнашишди.

“Форс кўрфази бўйича Британия манбалари” деб номланган ушбу лойиҳа қиймати 9 миллион фунт стерлинг (13 милён АҚШ доллар) дир.

Лойиҳани Буюк Британия миллий кутубхонаси ва Қатар фан, таълим ва ижтимоий тараққиёт жамғармаси биргаликда ташкил этипти. Сайтга жойлаштириладиган бир ярим миллиондан ортиқ камёб тарихий ҳужжатлар билан истаган киши текин танишиши мумкин.

Машҳур китоблар орасида Абу Али Ибн Синонинг ҳижрий 1070 йили кўчирилган “Тиб қонунлари” китоби ҳам бор.

Янги вазир тайинланди

Саудия Арабистони қироли Абдуллоҳ ибн Абдулазиз Аҳмад ибн Абдулазизни илтимосига биноан вазифасидан бўшатиш ва шахзода Муҳаммад ибн Ноифни унинг ўрнига мамлакат Ички ишлар вазири этиб тайинлаш ҳақида қарор қабул қилди.

Шахзода Аҳмад ибн Абдулазиз ўтган йилнинг 18 июн ойида вазир лавозимига тайинланган эди. Ундан олдин бу вазифани қироллик тахтининг валиаҳди Ноиф ибн Абдулазиз бажарган.

Радио ишга тушади

Тез фурсатда Грузияда янги радиоканал иш бошлайди. Кавказ мусулмонлари идораси Грузия бўлими раҳбари Али Алиевнинг сўзларига кўра, айна дамда радио хизматини ташкил этиш ва эшиттиришларнинг йўналишлари муҳокама этиляпти. “Радиони очишдан мақсад мамлакатда яшаётган мусулмонлар, айниқса, озарбайжонларнинг исломий билимларини оширишдир”, дея таъкидлади Алиев.

Мусулмонлар идораси турли илмий анжуманлар ташкил этиш, китоблар таржима қилиш каби режаларни ҳам амалга ошириш ниятида.

Веб-тармоқда нодир

маълумотлар

Буюк Британия ҳукумати яқин вақтлар ичида интернетга Форс кўрфази мамлакатлари тарихига доир шу пайтгача эълон қилинмаган 500 мингдан ортиқ асарларни, йирик араб ва мусулмон олимларининг нодир қўлёзмаларини жойлаштирмоқчи. Мамлакат ташқи ишлар вазирлигининг расмий сайти маълумотига кўра,

Ҳамкорлик битими имзоланди

Уммоннинг “Al Madina Financial and Investment Services” ва Малайзиянинг “АСА Amanie” компаниялари исломий сармоялар соҳасида ҳамкорлик қилишга келишиб олди. Бу тўғридаги шартнома Уммон султонлигининг Масқат шаҳрида ўтказилган Ислом банкингги халқаро форуми доирасида имзоланди.

“Насиб қилса, Маскатда тажрибаларимизни оширамиз ва етакчи саноат таҳлилчиларининг кучини бирлаштирамиз”, деди “Amanie” компанияси асосчиси доктор Муҳаммад Довуд Бакир.

Индонезияда янги масжид

Индонезия пойтахти Жакарта шаҳрида қурилиши мўлжалланган марказий масжид лойиҳаси тасдиқланди. Ушбу жоме дунёнинг

энг йирик масжидлари сафини тўлдиради. Янги масжид майдони тўқсон беш минг квадрат метр, ўзига бир юзу йигирма минг намозхонни сиғдира оладиган ва миллий тимсолга айланган

“Истиқлол” жомеидан кичик бўлмайди.

Жакарта ҳокими Жоко Видодо бундай қурилишлар шаҳар иқтисодиёти ривожланишининг рамзий белгиси эканини таъкидлади.

Гарчи лойиҳа ҳали режалаштириш босқичида бўлса-да, шаҳар маъмурияти 2013 йили қурилиши бошланадиган масжид учун қулай жойларни кўздан кечиришга киришди. Асосан Жакартанинг жанубий туманларига эътибор қаратиляпти.

Ғазо минтақасида спорт шаҳарчаси

Фаластин ҳукумати Ғазо минтақасида спорт шаҳарчасини қуриш бўйича тендер якунланишини эълон қилди. Ушбу қурилишни Қатар давлати молиялаштиряпти.

Фаластиннинг Ёшлар ва спорт масалалари бўйича вазири Муҳаммад Мадхун янги шаҳарча 127400 квадрат километр майдонга эга бўлиб, Ёсин деб аталишини, Қатар ҳукумати унга йигирма беш миллион доллар ажратганини маълум қилди. Бу ерда халқаро стадион, ўйин майдонлари, жамоалар учун меҳмонхоналар, сув спорти саройи, маъмурий бинолар ва бошқа хизмат кўрсатиш шохобчалари қурилади.

“Ёсин” спорт шаҳри барча фаластинликларга бирдай фойдали, юртимизнинг диққатга сазовор масканларидан бирига айланади”, дея ишонч билдирди вазир Муҳаммад Мадхун.

Ислом билан қўрқитишга қарши

Оврупада шу йилнинг ноябри “Исломофобияга қарши кураш оyi” деб эълон қилинди. Ой давомида мусулмонларга қарши нафрат уйғотишга хизмат қилаётган ахборотлар, масалалар ва уларнинг ечимларига қаратилган бир қатор тадбирлар ўтказилди. Лондонда бошланган ушбу ҳаракат жуда кўп диний ва сиёсий ташкилотлар эътиборини тортди.

Тадбирларда ҳуқуқни ҳимоя қилиш, таълим ва қонунчилик соҳасининг кўзга кўринган вакиллари қатнашяпти. Лондондаги йиғинда сўз олган британиялик адвокат Имрон Хон оммавий ахборот воситаларида Исломни ёмонотлиқ қилиш билан мусулмонлар номидан турли жинойтларни ташкил этишнинг ўзаро боғлиқ эканини таъкидлади.

Олмонияда янги ўқув юрти

Олмониянинг Оснабрюк шаҳрида Ислом институти очилади. Ушбу илм маскани Мюнстердаги Ислом билим юрти қаторида мамлакатнинг йирик исломий таълим марказларидан бирига айланади.

2012–2013 ўқув йилининг қишки мавсумидан бошлаб Оснабрюк институтида 47 нафар талаба ўқий бошлайди. Ушбу илм даргоҳида 2010 йилдан бери имомларга олмон тилидан таълим бериб келинаётган эди. Мамлакат ҳукумати Ислом марказларига йигирма миллион евро маблағ ажратди. Оснабрюк ва Мюнстердагидан ташқари Тюбинген, Франкфурт Гиссен ва Эрланген Нюрнберг шаҳарларида ҳам Исломни ўрганиш марказлари бор.

Ҳозир Олмонияда тўрт миллиондан ортик мусулмон яшайди.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.

САМУД ҚАВМИ

Самуд қавмининг кўкаламзор ерлари кўп бўлиб, боғларидан ариқ ва анҳорлар оқиб ўтарди. Самуд қавми ҳам Од қавми сингари иморат куриш, зироат экиш ва боғлар барпо этиш билан машхур эди. Улар бинокорлик ва саноат ишларида Од қавмидан ўзиб кетишди. Тоғлардан тошлар кесиб, баланд, гўзал уйлар куришар ва тошларга гўзал нақшлар солишарди. Ақллари ва хунарлари сабабли тошлар гўё уларга лойдек юмшоқ бўлди.

Уларнинг шаҳарларига кирганлар турли ажойиботларни, осмонўпар қасрларни кўрарди. Уларнинг бахтига ёмғир кўп ёғар, далалари ям-яшил, боғ-роғларида эса мева-чевалар мўл-кўл бўларди. Аллоҳ уларга ризқда ва умрда барака берган эди.

Лекин бу неъматлар Самуд қавмини Аллоҳ таолога шукр ва ибодат қилишга ундай олмади. Аксинча тўқлик уларни куфр ва туғёнга бошлади. Аллоҳни унутдилар. Ўзларига берилган неъматлардан мағрур бўлиб: “Биздан қувватлироқ яна ким ҳам бор?! Биз ҳеч қачон ўлмаймиз, боғу қасрларимизда мангу қоламиз”, дердилар. Улар Нух қавми водийда яшагани учун фарқ бўлган, Од қавми эса пасттекисликда яшагани учун ҳалок бўлган деб ўйлар, ўзларини ўлим ва хавфдан беҳавотир маконда деб билардилар.

Бу адашган қавм Нух ва Од қавми сингари тошлардан санамлар йўниб, уларга ибодат қила бошлади. Аллоҳ таоло уларга тошларни бўйсундирган эди, лекин ақл кўзлари кўр бўлиб, тошларга сиғинишди.

“Шубҳасиз, Аллоҳ инсонларга бирон зулм-адолатсизлик қилмас, балки инсонлар (Яратганга имон келтирмасликлари билан) ўзларига ўзлари зулм қилурлар” (Юнус, 44).

Йўниб олган тошлари ҳеч бир фойда бермас, мабодо ундан юз ўгирсалар ҳам, ҳеч бир зарар етказолмасди. Самуд қавми бу ҳақиқатни билишни истамади, бу тўғрида ўйламади ҳам.

Аллоҳ таоло Нух ва Од қавмига элчи юборганидек уларга ҳам элчи жўнатишни ирода қилди. Қавмда шарафли хонадонда туғилган, қобилятли, зеҳни ўткир ва ҳалол бир бола бор эди. Одамлар у ҳақида: “Солиҳ яқин ора-

да улуғ мартабага эришади – одамларнинг энг шарафлиси, энг бойига айланади, гўзал қаср ва катта боғлари бўлади”, каби башоратларни айтарди.

Бирок Аллоҳ ўзга нарсани ирода қилди. Солиҳни (у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) нубувват билан улуғлаб, қавмини зулматлардан нурга чиқариши учун элчи этиб юборди.

Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) қавмининг хузурига бориб баланд овоз билан: **“Эй қавмим, Аллоҳга ибодат қилингиз! Сизлар учун Ундан ўзга бирон илоҳ йўқдир”** (Худ, 61), деди. Қавмнинг бойлари майшат ва ўйин-кулги билан банд эди. Улар ғазабланиб: “Ким бу?” деб сўрадилар. Қавмнинг фақирлари: “Бу Солиҳдир”, деб жавоб бердилар. Бойлар: “Нима деяпти ўзи?”, дедилар. Беписандлик билан. Камбағаллар: “Аллоҳга ибодат қилинглар, ундан бошқа илоҳ йўқ ва албатта. Аллоҳ сизни ўлганингиздан сўнг қайта тирилтиради, жазо ёки мукофот беради. Мен Аллоҳнинг элчисиман, деяпти”, дедилар. Бойваччалар эса кулиб: “Эй мискинлар! Унинг на қасри ва на боғи, на хўжалиги ва на хурмолари бор! Қандай қилиб элчи бўла олади?” дедилар.

Одамлар Солиҳга (у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) эргашиб кетаётганини кўрган бойлар: **“Бу ҳам худди сизларга ўхшаган одам. У ҳам сизлар ейдиган нарсадан ейди, сизлар ичадиган нарсадан ичади. Қасамки, агар сизлар ўзингизга ўхшаган одамга итоат қилиб (ўз бутларингиздан кечсангизлар) у ҳолда албатта, зиён кўргувчидирсизлар. У сизларга ўлиб тупроқ ва суякларга айланганингиздан кейин, албатта, (қабрларингиздан) чиқарилгувчидирсизлар, деб ваъда бермоқдами? Сизларга ваъда қилинаётган нарса жуда-жуда узоқдир. Ҳаёт фақат шу дунёдаги ҳаётимиздир.** (Айримларимиз) ўлсак (бошқаларимиз) ҳаётга келаверамиз. Биз ҳеч қайта тирилгувчи эмасмиз. У (яъни, Худ) фақат Аллоҳ шаънига ёлғон тўқиган кимсадир. Бизлар унга ҳеч имон келтиргувчи эмасмиз” (Муръинин, 33–38), дедилар.

Шундай қилиб одамлар унга эргашмади, кофир бўлиб, имон келтирмади. Солиҳ

(у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) уларга ваъз қилганида: “Эй Солиҳ, сен қобилиятли ва тўғрисиўз бола эдинг. Бизлар сени одамларнинг энг шарафлиси бўлади деб ўйлардик. Бундай бўлмади. Сенинг тенгқурларинг гарчи сендай ақлли бўлмасалар-да, кибор кишиларга айланди. Сен эса фақирлик йўлини тутдинг. Сен ҳақингда янглиш фикр қилган эканмиз. Умидларимизни пучга чиқардинг. Отанг мискин-бечора эди. Сендан унга яхшилик етмади. Онанг ҳам мискин-бечора эди. Сен учун қилган ҳаракатлари зое кетди”, дедилар.

Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) қавмини ҳикмат ва юмшоқлик билан Аллоҳга даъват қилишда давом этди: **“Мен бу (даъватим) учун сизлардан ажр-мукофот сўрамайман. Менинг ажр-мукофотим фақат барча оламларнинг Парвардигори зиммасидадир”** (Шуаро, 145). **“Эй қавмим, нега менга итоат қилмайсизлар? Нима учун одамларга зулм қиладиган, уларнинг молларини ейдиганларга ва ерда бузғунчилик ва фасод қилиб, солиҳ амал қилмайдиган кимсаларнинг сўзига кирасизлар?”** Бу сўзларга қавмдагилар жавоб тополмай қолди ва: **“Ҳеч шак-шубҳасиз сен сеҳрланган, ақлдан озган кимсалардандирсан. Сен ҳам худди бизларга ўхшаган одамдирсан. Бас, агар (пайғамбарман деган даъвойингда) ростгўйлардан бўлсанг, бирон оят-мўъжиза келтир!”** (Шуаро, 153–154) дейишди.

Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин): **“Қандай ҳужжат (далил) истайсизлар”**, деди. Улар: **“Бизга мана бу тоғдан ҳомиладор туяни чиқар”**, дедилар. Албатта одамлар, туя на тошдан ва на ердан униб чиқмаслигини, уни фақат туя дунёга келтира олишини билардилар. Солиҳнинг (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) ожиз қолишига ва ўзларининг эса муваффақият қозонишларига ишондилар. Раббисига имони кучли бўлган, У барча нарсага қодир эканини билган Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) Аллоҳга дуо қилди. Илтижолари қабул бўлиб, одамлар талаб қилган мўъжиза амалга ошди. Тоғдан ҳомиладор туя чиқиб, бола туғди. Одамлар ажабланиб, даҳшатга тушдилар. Шундай бўлса-да, қавмдаги бир кишидан ўзга ҳеч ким имон келтирмади.

Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин): **“Бу Аллоҳнинг туяси, Унинг ҳужжатидир! Сўраган эдинглар. Қудрати билан яратди. Бу туяни ҳурмат қилинглар. “Бас, уни Аллоҳнинг ерида ўтлаб юришига қўйиб берингиз ва унга бирор ёмонлик етказман-**

гиз. Акс ҳолда сизларни яқин (фурсатда) азоб тутар” (Худ, 64), деди.

Туя жуда баҳайбат эди. Шунинг учун одамлар бокадиган чорва-хайвонлари ундан қўрқиб, қочиб кетарди. Буни кўрган Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин): **“Бир кун туя сув ичади, бир кун чорваларингиз сув ичади”**, деди. Лекин қавм кибрланиб: **“Нима учун чорваларимиз ҳар куни сув ичмас экан”**, деб ғазабланиди ва туядан қутулиш йўлини қидира бошлади. Солиҳнинг (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) туяни таҳқирлашдан сақланиш ҳақидаги огоҳлантиришлари зое кетди.

Қавмдагилар: **“Ким бу туяни ўлдиради”**, деган масалани ўртага ташлашди. Бир киши туриб: **“Мен ўлдираман”**, деди. Бошқа бири: **“Мен ўлдираман”**, деб унга қўшилди. Иккита бадбахт бориб, туянинг келишини пойлаб ўтирди. Туя ташқарига чиқиши билан биринчиси ўқ отди. Иккинчиси эса уни сўйиб, ўлдирди.

Туянинг сўйилганини билган Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) афсус чекиб, қаттиқ хафа бўлди ва одамларга: **“Уй-жойларингизда уч кун (тириклик неъматидан) баҳраманд бўлингиз. Мана шу чин ваъдадир”** (Худ, 65), деди.

Учинчи куни уларга азоб келди. Ўша куни одатдагидек тонг оттирган қавм кучли зилзила овозини эшитди. Бу овоз юракларга даҳшат солди, уйларни хароб қилди. Одамларнинг барчаси ўлиб, шаҳар вайронага айланди.

Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) ва мўминлар ўша шаҳарни ташлаб кетдилар.

Шаҳардан чиқиб кетаётган Солиҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) ўлиб ётган қавмига боқиб, афсус билан: **“Эй қавмим, мана, мен сизларга Парвардигорининг динини етказдим ва сизларга насихатлар қилдим. Лекин сизлар холис насихат қилгувчиларни севмайсиз”** (Аъроф, 79), деди.

Шомга кетаётган чоғларида Самуд диёридан ўтган Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг саломни бўлсин) асҳобларига: **“Ўз жонларига зулм қилганларнинг масканларига кирманглар. Агар кирсангиз ҳам уларга етган нарса сизларга етиб қолишидан эҳтиёт бўлган ҳолда, у ерга йиғлаган ҳолатда қиринглар”**, дея насихат қилганлар.

Абул Ҳасан Надавийнинг
“Пайғамбарлар қиссалари” асарини асосида

ФАЙЗО
тайёрлади.

Илтижоларимни қилгин ижобат...

Бойжигит АБДУЛЛАЕВ

МЕЗБОН БЎЛМАДИМ

Елкангда кўтариб топтирдинг камол,
Меҳринг оғушида кўрмадим завол.
Бўлмаган сен каби сермеҳнат аёл,
Айланиб, ўргилдинг, ёмон бўлмадим.

Баъзида сендан ҳам ёр бўлди улуғ,
Онам, дийдорингдан кор бўлди улуғ,
Мансабли, юкли бир нор бўлди улуғ,
Сўнгги сафарингда сарбон бўлмадим.

Бугун мангу юмук кўзинг, қароғинг,
То абад чимрилмиш қошинг, қабоғинг.
Онажон, оғримас энди оёғинг,
Не қилай, дардингга дармон бўлмадим.

Биламан, бир куни сирли тонг келар,
Шоҳу гадонинг ҳам холи танг келар.
Нурли дийдорингдан хабар, бонг келар,
Бу фоний дунёга султон бўлмадим.

Дедим Худойимга: содиқ кулингман,
Онам, чаманингга ўсган гулингман.
Бир мажнун шоирман, далли улингман,
Мадҳингни битишда бийрон бўлмадим.

ФАРЗАНД НОҚОБИЛ БЎЛСА

“Тойчоқ” филмини кўриб

Кирар барвақт оғриқ жисмингга,
Танангдаги жами қисмингга.
Келармиди исмингга,
Агар фарзанд ноқобил бўлса?

Гарчи юзинг эмасдир чўтир,
Гарчи қўлинг босмаган кўтир.
Давраларда бош эгиб ўтир,
Агар фарзанд ноқобил бўлса.

Хаёлларинг элтади сойга,
Дил сўзингни айтарсан ойга,
Билолмайсан бормоқни қайга,
Агар фарзанд ноқобил бўлса.

Йиғла, душманларинг кулдириб,
Бўзлагин ранг-рўйинг сўлдириб,
Гапирма оғзингни тўлдириб,
Агар фарзанд ноқобил бўлса.

Гулистон шаҳри

Фариддун ОЧИЛОВ

СОҒИНЧ

Сени юрагимдан соғиниб яна
Кучоғингга қайтдим, она кишлоғим.
Шўх насим қалбимни эркалаб чертган
Покиза тонгларим, ясанган боғим...

Қизқўрғон бағрида эсган шабада
Хушбўй ҳаволарни урар димокқа.
Яйратиб, ғуборни ювиб юракдан
Ғам-алам, ташвишни қувар йироққа.

Қиличбулоғингнинг зилол сувлари
Гулгун ҳаётингга қўшар кўрк, умр.
Бунда азизларнинг қадамжолари
Ҳар бир фарзандингнинг суянчиғидир.

Интилсам орзуга тутиб қўлимдан
Самога бўй чўзди Хўжабаркўх тоғ.
Абдурахмон ибн Авф кароматидан
Зим-зиё йўллар ҳам мен учун порлоқ.

Работ Али, Шоҳмар, Туягум, Қўрғон –
Бир чимдим тупроғинг олтиндан аёло.
Ҳар бир тошинг, майсанг менга бир Ватан,
Майин шамолларинг қалбимга оро.

Сени ўйларканман, шундай – хаёлан,
Босолмай ўзини ҳаприқар юрак.
Қанийди шу дамда куш бўлиб учсам,
Бағрингга отилсам мисоли гўдак.

Оҳ! Қанийди сендан асло кетмасам,
Дийдорингга тўйсам то танда бор жон.
Нетай кечолмасман орзулардан ҳам,
Бир кун оғушингга қайтаман, ишон...

Қашқадарё

Хабиба БУРҲОН қизи

АРЗИМАС

Бой кишига хавас қилсанг ногаҳон,
Камбағалга назар ташла бир нафас.
Чин камбағал мен ўзимман десанг гар,
Дарбадарга назар ташла бир нафас.

Ёлғизман, деб қақшаб қолса юрагинг,
Дўстларинг-ла доим бўлгин ҳамнафас.
Сўнг ибодат айла Эгамга холис,
Сано айтар Унга ҳатто хорухас.

Ҳар бир кундан яхшиликни ахтаргин,
Ташла қадамингни ўннга, сўлгамас.
Асабларинг эзғилашга ҳеч қачон
Бу дунёлар асло, асло арзимас...

ЙИҒЛАМА

Қўй, йиғлама, болажоним,
Юзингга ёш қўнмасин.
Қўлинг калта бўлса бўлсин,
Қалбинг мажруҳ бўлмасин.

Ота-она бошин эгган
Оқпадарлар йиғласин.
Сен йиғлама кўзқароғим,
Қалбинг мажруҳ бўлмасин.

Юрагингнинг ҳар уриши
Эзгуликдан сўйласин.
Аллоҳ йўлин тутгин, токи
Қалбинг мажруҳ бўлмасин...

Фаллаорол

Рустам МИРВОҲИД

* * *

Дўстни дўст қилолмайсан эътиборинг бермасанг,
Ёрни ёр деёлмайсан ихтиёринг бермасанг.
Бу икки шахсни жаҳонда тополмайсан ҳеч қачон
Ҳар бирига жон тикиб, йўғу боринг бермасанг.

ҲАҚИҚАТ

Ҳақиқатни дерлар: бир аччиқ даво,
Унинг захридан гоҳ тўкилар ёшлар.
Ваҳ, қуёш юзларга сочганда зиё,
Айт, нечун чимрилар одатда қошлар?!

* * *

Зериктириб қўйди лабимда кулгу,
Бошимга урайми кўнгил доғини.
Истайман ундан-да ширинроғию
Қистайман бундан-да аччикроғини.

Пирпирар шам бўлиш менга хос эмас,
Ё сувнинг томчиси эмасдир матлуб.
Менга қуёшда йўқ оташ бўлса бас,
Менга уммонда йўқ гирдобдир марғуб!

Зериктириб қўйди дунёвий қайғу...

* * *

Телба Мажнунларнинг кўнгил ишидан
Ҳатто Афлотуннинг фикрати ожиз.
Ташбеҳ боли томди қалам нишидан:
Қачон ариқчага сиғибди денгиз?!

* * *

Ҳар бўёқда Сенинг рангинг бор,
Ҳар товушдан келади сасинг.
Ҳар учқунда ялтирайдурсан,
Ҳар томчида, оҳ, Сенинг аксинг.

Мухринг бордир ҳар бир заррада,
Ҳар қаричда намоёндинсан.
Сен – ҳар недан кўхнасан буткул,
Ва ҳар недан навқирондинсан!

Фаргона

Комил МАЖИД

МУНОЖОТ

Ҳақдан нур ёғилсин – дилга ҳидоят,
Кўксим нурга тўлар, тилимда оят.
Васлинг сўрадим, васфингни қилдим
Имоним бутун қил, бер сабр-тоқат.

Адашмай йўлингдан, тўғри қадам қил,
Одамни муносиб ҳазрат одам қил,
Холик фақат Ўзинг, бизга қарам қил,
Ризолик топайлик охир, ниҳоят.

Вақт келиб жон берсак, Ўзинг оларсан,
Барча фоний, Ўзинг боқий қоларсан,
Кўнглимдан ўтганин Ўзинг биларсан,
Билмаганим билдир, билолсам шояд.

Беғубор қалбимни доғ босди, тавба?
Имон заиф бўлди, тоғ босди, тавба?
Кўзим парда босди, ёғ босди, тавба?
Кўзни оч, дилни оч, топай – шифоят.

Аллоҳ! Бандам дегин, куллик қилайин,
Ҳақ деб чорлаганга эллик қилайин.
Тавбалар қилайин, тавба қилайин,
Илтижоларимни қилгин ижобат...

Бахмал

ШИРИН СЎЗ – ЖОН ОЗИҒИ

Инсон ўз мақсад ва орзуларини сўз билан ифода этади, меҳру садоқати ва муҳаббатини билдиради. Пок диллардан самимий сўзлар чиқади. Самимийлик сўзнинг таъсир кучини оширади, бошқалар қалбига тезроқ етиб боради. Самимий айтилган аччиқ ҳақиқатлар, аччиқ сўзлар эшитувчининг иззат-нафсига тегмайди. Ҳар бир сўзни етказиш йўллари, ҳар бир жумланинг таъсир чегараси бор. Хоҳ катта, хоҳ кичикка салом бериб ўтишидан тортиб, “Соз-саломат юрибсизми?” деган сўзларгача турли-туман муносабат ва кайфиятларни ифодалайди.

Яхши сўз билан одамнинг кўнгли тоғдек кўтарилади, бошига мусибат тушган одамга бир оғиз ширин сўз катта мадад бўлади. Чунки ширин сўз кишилар руҳиятига илиқлик олиб киради. Ширин сўз воситасида битмаган ишингиз битади. Бу ҳолни, айниқса, фарзандларимизни тарбиялаш жараёнида яққол кўриш мумкин. Шўх болаларни дўк, пўписа билан тўғри йўлга солиб бўлмайди.

*Сиқилган кишига қулғу баҳи этмоқ –
Ботмон қант бергандан, билгил, яхшироқ.*
Абдурахмон ЖОМИЙ

Улар сизнинг қаҳрингиз, қаттиқ бакир-чакирингиздан кўрқиши мумкин, аммо ҳурмат қилмай қўяди, тобора тўполончи, қулоғига гап кирмайдиган, бирон иш қилмоқчи бўлса, сиздан ҳайиқадиган, кейинчалик алдайдиган бўлиб қолади. “Яхши гап билан илон инидан чиқади”, деб бекорга айтишмаган.

Яхшилик ширин сўздан бошланади. Чунки ширин сўз – қалб овози, жон озиғи, ёмон сўз эса қаҳру ғазаб ифодаси, юракка санчиладиган тиғдир. Дарз кетган қалбдан сўрашибди:

– Сенга нима бўлди? Тиғ тегмаса ҳам дарз кетибсан-а?

– Тиғдан ҳам ёмон нарса – захарли тил тегди, – дебди қалб. – Энди бу жароҳат битиши қийин.

Сўз отилган ўқ кабидир, уни қайтариб бўлмайди. Ўйламай айтилган аччиқ сўз кетидан қанча узр сўраманг, кеч бўлади. Кўрселик, хунук сўз айтиш билан киши аввало ўз обрўсини тўкади. Жамоат орасида чиройли гапириш қандай яхши! Аммо даврадагиларнинг мақтаниш учун сўзлашлари донолик нишонаси эмас.

Одамлар кўп гапнинг эмас, ширин сўзнинг гадоси бўлишади.

Ширин тил, самимий муомала оилани ҳам мустаҳкамлайди.

Аччиқ тил захрини ширин муомала билангина кесиш мумкин. Тил билан дил ҳамоҳанг бўлгандагина, ширин сўзлилиқ шахснинг фазилатига айланади.

Кексалар: “Ширин сўз, ақлли фикр билан дўст орттирасан, аксинча бўлса, душман кўпайтирасан”, дейишади.

“Қобуснома”да сўзлаш санъати ҳақида куйидагиларни ўқиган эдик: “Халқ олдида сўзинг гўзал бўлсин, уни халқ қабул қилсин. Халойиқ сенинг сўз билан баланд даражага эришганингни билсин, чунки кишининг мартабасини сўз орқали биладилар”. Атрофга назар ташламай, ёнидагиларнинг руҳий ҳолатларини эътиборга олмай, кичкириб ёки хахолаб ўтириш одобдан эмас.

Яқинда автобусда кетаётгандим, йўловчилар тирбанд. Орқа ўриндиқларда қиз-йигитчалар суҳбат қилиб кетишяпти. Қизларнинг оғзида сақич, онда-сонда пуфакчалар чиқазиб, арзимаган нарсалар ҳақида баҳслашиб боришарди. Ёнларида кекса она-

хон ва отахонлар борлигини сезишмайди гўё. Афсус, бундай манзарани кўп учратамиз.

Аслида, одам боласи онадан ёмон одат билан туғилмайди. Бироқ бошқалардан ёмон одатларни юктириши мумкин. Шунинг учун фарзандларимизда чиройли муомала, сўзлаш маданиятини тарбиялашга ҳам жиддий эътибор қаратишимиз керак.

Янги Зеландияда бошқаларга кўполлик, дағаллик қилган кишига қонун бўйича катта жарима солинаркан ёки жавобгарликка тортиларкан. Олимлар: “Руҳий нотинчлик тез қаритади”, дейишади. Дарҳақиқат, оғир руҳий эзилиш, изтироблар кишининг ташқи қиёфасини ҳам ўзгартириб юборади. Яхши сўзли одам инсонпарвар, кўнгли беғубор, доимо бировларнинг хатосини кечирадиган, кенгфеълли, ҳаммага табассум улашади. Атрофдагиларни хурматлаб, яхши муомала қиладиганлар учун Полшада “Табассум” ордени таъсис этилган. Сўзимни Умар Хайёмнинг рубойиси билан якунламоқчиман:

Дунёнинг тилаги,
самари ҳам биз,
Ақл кўзин қораси –
жавҳари ҳам биз.
Тўғарак жаҳонни
узук деб билсак,
Шаксиз унинг кўзи –
гавҳари ҳам биз.

Тўхтагон РАҲИМОВА,
маънавият тарғиботчиси

Шоир, тариқат шайхи, йирик факих, шариат илмларининг билимдони Сўфи Оллоҳёр асарлари динимиз ва адабиётимиз тарихидан муносиб ўрин эгаллаган. Улкан ижодкорнинг “Саботул ожизин”, “Маслакул муттақин”, “Муродул орифин” каби китобларини форсий ва туркий тилда сўзлашувчи мусулмонлар эъзозлаб, ўқишади. Яқинда “Sharq” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Сўфи Оллоҳёрнинг ана шу асарларидан бири “Маслакул муттақин”ни чоп этди.

ТАҚВОДОРЛАР МАСЛАГИ

Китобни нашрга тайёрловчилар асар ёзилиши сабабларига тўхталиб, бундай дейишади: “Бизнинг назаримизда, бу китобнинг ёзилиш сабабларидан яна бири Сўфи Оллоҳёр яшаган даврларга келиб, одамларда диндорлик, тақвонинг бир қадар сусайиши, натижада ахлоқсизликнинг кучайиши (бемехрлик, шаробхўрлик, зинокорлик, фахш, зулм ва зўравонликнинг кенг авж олиши) бўлган”.

Форс тилида, назмий услубда ёзилган асарни туркий тилга “Ҳидоятул муттақин” деган ном билан Қўзихўжа Ҳафизхўжа ўғли насрий таржима қилган. Китоб Аллоҳ таолога ҳамд ва Муҳаммад Пайғамбаримизга (у зотга Аллоҳнинг саломат бўлсин) наът билан бошланади. Ундан кейин муножот, тавҳид ва Аллоҳ таолонинг сифати, Ҳақ таоло дийдорини кўриш, имон келтириш, чорёрлар мадҳи, мусаннифнинг фарзандига насиҳати, мусулмончиликнинг беш шарти каби мавзулар атрофида мулоҳаза юритилади.

Муаллифнинг олам ва одам, Ислом тарихига доир фикрлари, замон ва жамиятга муносабати ҳамд қисмида теран ифодаланган.

Ҳар бир ота ўзи қилган хатоларини фарзанди такрорламаслигини, болаларининг етук инсон бўлишини орзу қилади. Китобнинг “Фарзанди аржумандга насиҳат” бўлимида меҳрибон ота ўғлини икки дунё саодатига бошлайдиган амаллар қилишга чақиради. “Отанг умрини жоҳилликда ўтказди. Сен эса енгил-елпи яшаш ва ишлашга ўрганма. Мен пасткаш дунёга мағрур бўлдим. Сен эса (унга қўл силташ учун) пухталиқка ўрган-у, хом бўлма”, дея ёшлик билан ғурурланмай, вақтни фойдали ишларга сарфлашга, тақводорликка, тўғри йўлни тутиб, ҳамиша ҳалол меҳнат қилишга, тамадан, мансабпарастлик ва мол дунёга ўчликдан, дангасалиқдан йироқ бўлишга даъват этади. “Муножот”, “Мусанниф камчиликларининг баёни” боблари муаллиф дил дардлари баёни экани билан аҳамиятли. Мазкур бобларда аллома ожизлигини изҳор қилиб, Аллоҳ таолодан гуноҳларини мағфират қилишини сўрайди, кишиларни яхшиликка ундайди.

Мадрасаларда илгаридан махсус дарслик сифатида ўқитиб келинган “Маслакул муттақин” бугун ҳам илм толибларига фикҳ, ақида ва одоб-ахлоқ бўйича муҳим қўлланмадир.

Зумрад ФОЗИЛЖОН қизи

ҚАНОТ ЖУФТ БЎЛАДИ

Фотима опа Отахонова мактабда қирқ йилдан ортиқ математика фанидан дарс берадилар. Турмуш ўртоғи, техника фанлари доктори Абдурашид Отахонов билан беш ўғил, бир қизни вояга етказишди. Сухбатимиз мавзуни Фотима опанинг ўзлари белгиладилар.

– Сухбатларда, матбуот ва радио-телевидениеда ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш ҳақида гап кетганида, кўпроқ қизлар тарбиясига эътибор қаратилади. Оналару бувижонлар қизлари улғайгани сайин: “Сен келажакда бошқа хонадонга келин бўласан. Шунинг учун бундай бўлишинг керак, мана бунақа ишларни ўрган”, деб огоҳлантириб туришади. Албатта, бу жуда яхши анъана. Лекин куш парвози иккала қаноти ҳам соғломлиги, қувватига боғлиқ бўлгани каби, оила мустаҳкамлиги, тинч-тотувлиги ҳам эр ва хотиннинг рўзғор юкини биргаликда, аҳилликда кўтаришига боғлиқ. Қолаверса, хонадоннинг моддий ва маънавий фаровонлигида, соғлом, ақлли-хушли фарзандлар улғайишида эрнинг масъулияти катта бўлади. У оиланинг бошлиғидир. Демак, ота-оналар, атрофдагилар, жамият ўғил болаларни бир рўзғорни чиройли бошқара оладиган ақлли, илму хунарли, меҳр-муҳаббатли, удабурон инсонлар қилиб вояга етказишга интилиши керак.

– **Фотима опа, ҳар хил вазият бўлади. Баъзи масалаларда ҳатто эру хотиннинг фикрлари ҳам бир жойдан чиқмай қолиши мумкин. Сизлар болалар тарбиясида қандай йўл тутардингиз?**

– Аёл киши табиатан кўнгли юмшоқ, шу сабабли боласини ҳадеб авайлайверади. Эрим жуда талабчан, ҳаракатчан эдилар. Илм кишиси бўлсаларда, уйда, дала ҳовлида худди деҳқонлардек ишлардилар, рўзғорга керак бўладиган меваю сабзавотларни ўзлари етиштирадилар. Ўғиллар мактабга боришдан олдин қўлига тешаю кетмон олиб, дадаси билан меҳнат қилишни бошлашган. “Болани ёшлигидан меҳнатга эгилтириш керак”, дердилар. Дала ҳовлида ишлаган кунлари кечки пайт ҳолдан тойиб қайтишарди. Онаманда, уларнинг аҳволини кўриб раҳмим келарди. Аммо ўша пайтда мен: “Чарчадингми? Қийналдингми?” десам, отасининг ҳурматини бир даража пастга тушириб, ўзимни яхши кўрсатишга уринган бўламан. Шунинг учун доим: “Даданг тўғри айтадилар. Шундай қилишларинг керак”, деб урғу берардим. Лекин болани ишлатишнинг йўл-йўриқлари бор. Унга топширикни бериб, ўз ҳолига ташлаб қўйсангиз ҳам бўлмайди. Домла ўғилларига олдин ҳамма ишни бир-бир ўргатардилар: ер қандай чопилади, экин қандай экилади, кузда дарахту тоқларнинг қайси шохи қолдирилиб, қайсиниси кесиб ташланади – ҳаммасини кўрсатиб берардилар. Кейин ўғилларимиз каттарок бўлганда бозорга бирга олиб борадиган бўлдилар. Рўзғорга нималар харид қилиш керак, ниманинг қанақасидан олган маъкул, сотувчи билан савдолашиш, олди-сотдида икки томоннинг рози бўлиши – ҳаммасини эринмай тушунтирадилар. “Бекорчиликдан бемаънигарчи-

ликлар келиб чиқади”, деб, боланинг бўш қолишига ҳеч имкон бермасдилар. Сира ёдимдан чиқмайди: бир куни эрталаб ишга кетаётиб ўғилларига ҳовлидаги мингта ғиштни кечгача бошқа томонга ташиб қўйишни буюрдилар. Ҳозирча ишлатилмаётган, ўзи бир чеккада турган ғиштни бошқа томонга кўчиришдан мақсад нима эканини тушунолмадим. Кечкурун секин сўрасам: “Ҳайрон бўлманг, меҳнат доимий эҳтиёжга айлангунча, болани бўш қўймаслик керак. Бошқа иш тополмадим, яна бир куни жойига ташиб қўямиз”, дедилар.

Болаларнинг олдида ҳар қандай масалада бир-биримизни қўллаб-қувватлаб турардик. Агар мен уларга насихат қилсам, дадаси гапимга сира аралашмасдилар. Агар эътирозлари бўлса, кейин ўзимга айтардилар.

– **Атрофдагиларга муомала, муносабат маданиятини, аёлларни ҳурматлаш, оғирини енгил қилишни бола аввало оилада ўрганади...**

– Биз “Бола мустақил ҳаётини йўлга қўйгунча ота-онасига бўйсунуши керак”, деб уларнинг онгига сингдирганмиз, шунинг учун гапимизни сира икки қилишмади. “Уйланганидан кейин ҳам уй ишларининг ҳаммасини хотинга ташлаб қўйиш яхши эмас. У ҳам чарчайди, ўзининг иш-ташвишлари бор. Касал бўлиб қолса ёки фарзанд кўриб туғруқхонада ётса, бу ишларни билганинг асқатади”, дердим. Дадаси талабчан ва қаттиққўл бўлсаларда, мени ва Умидахон қизимизни жуда авайлардилар. Хотин-қизларга нисбатан худ-

ди шундай муносабатни энди ўғилларимда кўраман. Катта ўғлимиз уйланганида, келинимиз талаба эди. Шунда болалар: “Кеннойимнинг ўқиши учун шароит яратиш керак. Биз уй ишларини олдингидек навбат билан бажараверамиз”, дейишди.

– **Фотима опа, ўғилларингизнинг ҳаммаси олий маълумотли, айримлари бир неча соҳа бўйича мутахассис, икки-уч чет тилини ҳам билишади. Бунинг учун алоҳида шароит яратганмисизлар?**

– Йўқ, айримларга ўхшаб: Бу болам ўзгача, алоҳида қобилиятли. Фақат ўқиши керак”, деб бошқаларидан ажратиб, ҳамма нарсани тайёр қилиб бермаганмиз. Уларнинг мактабдаги ўқиши, ўзини тутиши, юриш-туришига эътиборли бўлганмиз, дарсдан кейин ўз ҳолига ташлаб қўймаганмиз. Ҳатто институтда ўқиётганида дарсларга қатнашиши, кимлар билан дўстлашиб, нималар билан шуғулланиши доим назоратимизда эди. Баъзида болалар имтиҳон ёки ёзма иши борлигини, шунга тайёрланиши кераклигини айтишса, дадаси: “Яхши, тайёрланинг. Лекин олдин ҳаммамиз учун керак бўлган мана бу ишни бажариб қўйишимиз керак”, дердилар. Баъзан: “Ёзувчилар ёки журналистлар замондан икки-уч қадам олдинда юриши керак”, деган гапни эшитамиз. Фикримча, ота-оналар ҳам келажакни олдиндан кўра билиши, дунё тараққиёти қаёққа қараб кетаётганини англаши ва болаларини шунга мослаб ҳаётга йўналтириши керак.

Домла янги аср илғор техника ва компьютер асри бўлади, деб болаларга ёшлигидан компьютерда ишлашни ўргатдилар. Ўзлари рус, испан тилини лутфлари билан яхши би-

лардилар. Ёшлари олтимишга яқинлашганида, инглиз тилини ўргана бошладилар, ҳар куни икки соат шуғулланардилар. Ҳар бир ишда ўрناق бўлиб, кейин болалардан ҳам иш ва ўқишга мана шундай жиддий киришишни, яхши натижаларга эришишни талаб қилардилар.

– **Фарзандлар улғайгани сари уларнинг ҳам ўз фикр-мулоҳазалари қатъийлашиб боради. Ота-она ҳамма масалада ўзи чизган чизиқдан чиқмасликни талаб қилиши болаларнинг ҳақ-ҳуқуқларини камситиш бўлмайдами?**

– Боланинг ёшига қараб ота-она қатъий талаб қиладиган ишлар бор. Масалан, ўсмирлик, ёшлик чоғларида улар тенгдошлари билан тўпланиб ҳар хил мусикалар эшитишга, телевизор ёки видеофилмлар томоша қилишга жуда қизиқишади. Ёнбошлаб ётиб мусика тинглаш ёки ҳар хил кинолар кўриш каби болани иш ёқмас қилиб қўядиган ҳолатларни биз қатъий тақиқлаганмиз. Мактабдаги ўқитувчилари билан доимий мулоқотда бўлиб, қайси соҳага қизиқиши ва иқтидори борлигини аниқлаганмиз. Шундан бўлса керак, камолот ёшига етгандан кейин ҳам ўғиллар биздан маслаҳатсиз иш тутишмади. Чунки улар отанинг розилиги билан бошланган ишларнинг охири хайрли эканини англаб етишди. Масалан, катта ўғлим Жаҳонгир электротехника бўйича олий маълумотли бўлиш арафасида Халқаро Банк академиясида ҳам ўқиш нияти борлигини айтди. Олдинига: “Сен физик бўлсанг, банк соҳасида нима қиласан?” дедиг-у, кейин ҳартомонлама ўйлаб: “Майли, ҳаракат қилиб кўр”, деб розилик бердик. Ҳозир шу ўғлим банк соҳасида ишла-

япти. Болаларнинг билимга қизиқиши, интилиши, мақсади қатъий бўлса, уларни қўллаб-қувватлаш керак. Худога шукр, мен болаларни катта қилиб, парваришлаб қийналмадим.

– **Кўпчилик оналар бола боқиш осон эмас дейишади-ку?!**

– Тўғри, мен ҳам ўйнаб-кулиб юриб катта қилганим йўқ уларни. Бироқ меҳнатингнинг мевалари ширин, ўзинг орзу қилгандек бўлса, қийинчиликларни кўриб-кўрмагандек бўларкансан. Мен яқинда кенжа ўғлимиз Шарофжоннинг магистратурани битириши муносабати билан Американинг Темпел университетида дипломлар топширилиши маросимида қатнашиб келдим. Фараз қилинг: катта зал, икки юздан ортиқ битирувчи. Шулар орасида биринчи бўлиб: “Ўзбекистонлик Шарофжон Отахонов” деб минбарга таклиф қилишганида, тўпланганлар шунақа олқишлашди, эсласам, ҳамон кўзимга ёш келади.

Жуда катта армоним шу, турмуш ўртоғим болаларимга биринчи устоз, тарбиячи, боғбон бўлиб, эл-юрт ҳавас қиладиган, жамиятимиз тараққиётига ҳисса қўшадиган илмли, ғайратли, дунёқараши кенг, мустақил Ватанимиз шарафини юксалтирадиган инсонлар қилиб тарбияладилар-у, уларнинг айни роҳатини кўрадиган пайтда бандаликни бажо қилдилар. Фарзандларимга доим: “Ҳалоллик, тўғрилиқдан адашманг. Яхши одамларга қўшилишлар, яхшилик қилишдан ҳеч чарчаманг. Эл-юртнинг хизматида бўлиб, дуо олинглар. Бунинг савобидан отангизнинг руҳи баҳраманд, охирати обод бўлади”, деб такрорлайман.

Муҳтарама УЛУҒОВА
суҳбатлашди.

УЛУҒЛАРНИНГ ОНАЛАРИ...

Хар бир ота-она фарзандини яхши тарбиялашни, орзуларини жигарпорасида кўришни истайди. Бу истакка етиш эса ўз-ўзидан бўлмайди, ота-оналардан ўта назоратлик ва ҳушёрлик талаб қилинади. Улар бурчларини сидқидилдан бажарсагина мақсадларига эришади. Айниқса, бола тарбиясида оналарнинг ўрни муҳим. Буюк зотларнинг кўплари илм олиб, юксак мартабаларга етишувида оналарининг ҳиссаси кўп бўлганига тарихда мисоллар етарли.

Ҳадис илми устозларидан Суфён Саврийнинг онаси ўғлига бундай деган экан: “Ўғлим, илм ўрганинг, рўзғор ташвишларини ўйлаб, фикрингизни бўлманг. Мен, иншааллоҳ, ип йиғириб сотиб ўқишингизга кўмаклашаман”. Натижада унинг ўғли Суфён йиллар ўтиб Авзой таърифлаганидек: “Ислому уммати сўзини бир овоздан қабул қиладиган нодир олим” бўлиб етишди.

Муҳаммад ибн Идрис Шофиъий отасидан жуда эрта егим қолади. Фарзанд тарбиясидан хавотирланган она икки яшар ўғлини Ғазадан Маккага олиб келади. “Ота-боболаринг юртида ўсиб-улғайганинг яхши”, дейди. Шофиъийнинг ўзлари ҳикоя қилганларидек: “Онам мени ўқитишни жуда-жуда истарди. Лекин етарли маблағи йўқ эди. Менинг ўзим ўқишга астойдил киришдим”. Музаний дейди: “Шофиъий етти ёшида Қуроъни ёд олган, ўн ёшида эса “Муватто”ни ёдлаган”.

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳанбал ҳикоя қилади (у киши ҳам жуда эрта егим қолган): “Олти ёшимда онам мени тонг саҳар уйғотиб, ўзи таҳорат олдиран эди. Таҳорат олиб бўлганимдан сўнг чиройли кийимларни кийгазиб, кўлимдан етаклаб масжидга олиб ке-

ларди. Мени хонақоҳга киргизиб, ўзи масжиднинг пана жойига ўтиб оларди. Бир оздан кейин муаззин келиб, бомдод намозига азон айтарди”.

Ибн Нажийя (Нужийя) номи билан танилган улуғ олим Али ибн Иброҳим даврининг катта муфассир ва воизларидан бўлган. Султон Нуриддин Зинкий ва Салоҳиддин Айюб хурматига сазовор бўлган. Ана шу олим тафсир фанида катта ютуқларни қўлга киритишидаги сирни айтиб, бундай дейди: “Тафсирни тоғамдан таълим олганман. Дарсдан қайтишим билан онам сўроққа тугарди:

– Бугун қайси сурани ўргандинг?

Мен дарсни тоғамдан қандай эшитган бўлсам, шундайича онамга айтиб берардим. Онам сўзларимни охиригача тинглаб бўлиб, бошини чайқарди: “Яхши, лекин ҳамма билганларини айтмабди-да. Мен тафсирни тоғанг билан бирга ўрганганман. Аслида уламолар бу оят тафсирида бундай дейишган, яна бундай дейишган”, деб тоғам айтганларига кўшимча қилиб кўярди”.

Бундай гўзал ибратлар билан танишиб, Пайғамбаримизнинг (у зотга Аллоҳнинг саломини бўлсин) “Жаннат оналар оёғи остидадир”, деган ҳадисларини яна ҳам теранроқ англаймиз. Ҳадисда таърифи келган оналар фарзанд тарбияси улуғ вазифа эканини тушуниб, бурчларини муносиб бажарган оналардир.

**Абдуғафур
НИЁЗҚУЛОВ,**

“Саййид Муҳйиддин маҳдум” Ислому ўрта-махсус билим юрти мударриси

“Ҳидоят” журналини иложи борича кузатиб бораман. Журналнинг 2012 йил 7-сонида Нажот Ниёзовнинг “Қозончи авлиё” мақоласини ўқигач, менда бир қатор мулоҳазалар тугилди. Келтирилган маълумотларга қўшимча, баъзи ўринларига тузатиш киритиш мақсадида ушбу мақолани ёздим.

Туркистон шаҳридаги Аҳмад Яссавий зиёратгоҳида сақланган оғирлиги икки тонна, эни икки ярим метрли дошқозонни соҳибқирон Амир Темур ясаттирган. Етти хил металл қотишмасидан тайёрланган ушбу дошқозонни қуйиш учун Эрондан уста Абдулазиз Табризий чақирилган. Эронлик уста қозонни 1393–

УСТА АБДУЛАЗИЗ ВА АВЛОДЛАРИ

1399 йиллари – олти йил мобайнида Туркистоннинг Қарноқ қишлоғида тайёрлаган. Бу ҳақда қозоннинг ўзига ёзиб қўйилган.

Қозон овқат пиширишга мўлжалланмаган. Тарихий манбаларга кўра, узоқ йиллар давомида унда новвот аралаштирилган ширин сув сақланиб, жума намозидан кейин муридларга тарқатилган. 1935 йили Совет Иттифоқида Эрон санъати кунлари ўтказилиши муносабати билан дошқозон Эрмитаж музейига олиб кетилади ва шу бўйи қайтарилмайди. 1985 йили Эркин Жўрабеков Туркистон шаҳри ижроия қўмитаси раислигига сайланади. У дошқозонни қайтариш учун беш йил мобайнида ҳаракат қилади. Ўзининг айтишича, бу ҳаракатлари учун уни “Дон Кихот” деб мазах қилганлар ҳам бўлган. Дошқозонни қайтариш масаласида СССР маданият ишлари вазири В.Захаровнинг олдида кирганида вазир уни хонасидан ҳайдаб чиқарган. “Вазир билан айтишиб қолдик. У дошқозон Эрмижада тургани учун фахрланишим кераклигини айтди. Мен унда Қизил майдондаги сариқ пушкани менга беринг, уни Туркистонга олиб кетай, дедим. Пушканинг ўрнига “Бу ерда пушка бор эди, ҳозир Туркистонда” деб ёзиб қўйинглар, чунки Аҳмад Яссавий мақбарасидаги қозоннинг ўрнида шундай мазмундаги ёзув бор, деб айтдим. Шу гапларимдан кейин у мени хонасидан ҳайдаб чиқарди. Қозонни қайтариш учун қандай йўл бўлса, қилиб кўрдик. Беш йил да-

вомида ариза ёзмаган жойимиз, мурожаат қилмаган одамимиз қолмади”, деб эслайди Эркин Жўрабеков.

Тинимсиз мурожаатлар, тўхтовсиз ҳаракатлар ниҳоят кутилган самарани берди. 1989 йил 4 июлда СССР маданият ишлари вазирининг дошқозонни Туркистонга қайтариш ҳақидаги 283-сонли буйруғи эълон қилинади. Дошқозонни олиб келиш учун Эркин Жўрабеков бошчилигидаги бир гуруҳ туркистонликлар Эрмитажга йўл олади: “Беш кун давомида қозонни Эрмижадан чиқара олмадик. Эшикларга сизмади. Ўша пайтлари Александр Невзоровнинг “60 дақиқа” деган кўрсатуви бўларди. Биз қозонни чиқара олмаб қийналиб юрганимизни яширинча тасвирга олиб кетибди. Туркистон шаҳри ҳокими қозонини олиб кета олмапти деб мени телевизорда кўрсатишди. Беш кун деганда финлар қозонни деразадан кран билан чиқариб берди. Туркистонга олиб келсак, Яссавий мақбараси олди-га халқ тўпланиб турган экан. Одамлар милицияга ҳам қарамай, қозонни бориб кўзларига суртиб, тавоф қилди. Эртасига бир амаллаб қозонни ўз жойига қўйдик”.

Хуллас, эллик тўрт йил деганда қозон жойига қайтарилди. Бироқ дошқозон билан бирга олиб кетилган чироғдон ҳали ҳам Эрмижада сақланади. Кейинги ўн беш йил мобайнида чироғдонни қайтаришга кўп уринилган. Бироқ ҳозиргача ҳеч қандай натижага эришилмади. Энди “Авлиёта” номига келсак (ҳозирги Тароз шаҳри, Жанубий Қозоғистон). Шаҳар 1856 йили, Қўқон хонлиги даврида, қорахонийлар сулоласи асосчиси Қорахон шарафига “Авлиёта” номини олган. Қорахоннинг мақбараси шаҳар ўртасида жойлашган. 1938–1997 йиллари Жамбул (қозок шоири ва оқини Жамбул Жабаев шарафига) ва 1997 йилдан бошлаб Тароз деб аталган.

Абдулазиз Табризийнинг авлодлари фақат Туркистонда эмас, балки Тошкент шаҳрида ҳам бор. Камина ҳам уларнинг бириман.

Шу ўринда таъкидлашни истардим тарих тўғрисида ёзаётган муаллиф асл манбаларга асосланиши керак. Янглиш маълумотлар тарихий ҳақиқатни чалкаштириши, ўқувчиларда хато фикрлар уйғотиши мумкин.

Абдисамат ВАСИДОВ,
Ўзбекистон ФА ядро-физика институти
катта илмий ходими

СЕНИ ҲЕЧ КИМГА ИШОНМАСДИМ...

«Тақвимга қарадим, бу ерга келганимга беш йил бўлибди», дейди кўзларида ёш билан онахон. «Мендан бу йилларнинг қандай ўтганини сўрасангиз, фарзандларим йўлларини пойлаш билан ўтди дердим. Авваллари вақт сув

каби тез ўтади деб ўйлардим, аммо ҳозир ундай эмас. Инсон бахтли бўлган дамларида, вақтнинг қандай ўтганини пайқамас экан...

Ҳаҳ болама, эсингдами, ёшлигингда сени доимо ўзим билан бирга олиб юрардим, чунки сени ҳеч кимга ишонмасдим... Энди-чи? Ўзимни бир кераксиз буюм каби ҳис қиляпман. Ўтган кун дугонамнинг кизи келди. Сени йўлда кўриб: «Нега онангни қариялар уйига ташладинг?» деб сўраганида, берган жавобингни эшитиб, кўз олдидим қоронғилашиб

кетди: «Онамнинг ўзи шуни хохлади, нафақаси ҳам бор, иссиқ жой, кўнглим хотиржам...» Очиғи, ниятинг аслида нима эканини билганимдан сўнг, ихтиёрсиз бунга розилик берган эдим. Аммо бутун вужудим: «Мени бу ерларга ташлаб кетма» деб хайқирарди, бироқ сен ноламни эшитмадинг.

Ёшлигингда жуда ҳам шўх эдинг.

Сендан умидим катта эди. Ҳар ҳолда боламни катта қилдим, энди чарчоқлар тугайди, невараларим кучоғида кексалик гаштини сураман деб ўйлаган эдим. Афсус, бу ҳали азобларнинг бошланиши экан...»

Ирода ТЎЛАГАНОВА
тайёрлади.

МУҲТАРАМ ЮРТДОШЛАР!

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг нашрлари – «Хидоят» журнали ва «Ислом нури» газетасига, уларнинг қорақалпоқча иловаларига 2013 йил учун обуна давом этмоқда. Республикамизнинг барча алоқа бўлимларида ва жойлардаги масжидларда обуна бўлишингиз мумкин. Обуна учун тўлов пластик карточкалардан терминал орқали ҳам қабул қилинади.

Нашр кўрсаткичлари:

«Хидоят» – 1034, 1051

«Ислом нури» – 195

Қорақалпоқча иловалар – 1035

Ўзбекистон мусулмонлари
идорасининг интернет саҳифаси:
WWW.MUSLIM.UZ

Саволлар ва таклифларни
жўнатиш учун электрон манзил:
moslim@mail.ru

